

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 27
21/2012
2. jún 2012

Ľudovít Štúr

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

Cena 0,50 €

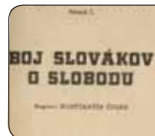
Slovenské výrobky
na pulty obchodov!
Strana 4.

Euroval alebo
rozpad eurozóny?
Strana 5.

Dominik Hrušovský -
vlastenec v sutane
Strana 6.

Nedocenený
rodoľub
Konštantín Čulen
Strana 10.

MLADÁ MATICA
Strana 11.

SLOVO O SLOVENSKU

Ako sa budeme blížiť k pripomienke 20. výročia vzniku Slovenskej republiky, budú podkupné médiá prinášať srdcervúce výhovorky tých, ktorí proti vzniku Slovenskej republiky podpísali petície alebo pred zodpovednosťou za vlastný národ ušli do Čiech. Existuje zoznam 891 podpísaných protislovenských žoldnierov Za spoločný štát. Nech sa mladí slovenskí vlastenci a Mladá Matica dozvedia KTO BOL KTO v historickom roku 1992, keď sa rozhodovalo o rozdelení spoločného ČESKO-SLOVENSKA. Istý pán Rick Zedník, zakladajúci editor The Slovak Spectator a dnes riaditeľ portálu EurActiv.com, spísal svoje „kritické múdrosti“ o architektovi Slovenskej republiky Vladimírovi Mečiarovi. Nenašiel na ňom ani nitku suchú. Myslím si, že bez V. Mečiara napriek jeho osobným chybám a samolúbosti, ale s jeho všetkými prednosťami – vizionárstvom, statočnosťou, rozhodnosťou, cieľavedomou politikou – by sme dnes nemali ani vlastný štát, ani strieborné medaily. Zostane zakladateľom štátu, ktorého za tento skutok treba odmeniť najvyšším štátnym vyznamenaním.

Na Slovensku sa sformovali muži a ženy s hrdinskými menami: Mináč, Kaliský, Hudec, Valach, Kľučková, Rúfus, Štrelinger, Kružliak, Smolec, Kučera, Kolník, Darmo, Polonský, Čaplovič, Tužinský, Soták, Izák, Magala, Jarjabek, Tkáč, ktorí pochopili, že mocenské vákuum v strednej Európe je príležitosť na biblický hviezdny okamih Slovákov. Preto zorganizovali Kongres slovenskej inteligencie (KSI) na Donovaloch 30. a 31. mája 1992, aby vo Vyhlásení KSI odkázali politikom, najmä V. Mečiarovi: „Nechceme spoločný štát s vierolomným partnerom, chceme štát vlastný. S vlastným prezidentom, s vlastnou diplomaciou, s vlastnou ekonomickou politikou a s vlastnou armádou.“ Hlas KSI z Donoval vyslyšal a 1. 1. 1993 založil SR. Štát, ktorý sme pomáhali zakladať, si od parazitov a masmediálnych žoldnierov či honorárovej mafie vziať nedáme! Kongres slovenskej inteligencie načúval hlasu ľudu, preto bol aj hlasom Božím!

Drahošlav MACHALA

Zvrchovanosť bola aktom politickej deklarácie emancipácie slovenského národa

Dvadsať rokov slovenskej samostatnosti

BRATISLAVA (Roman MICHELKO) – V deň, keď Slovenská národná rada (SNR) vyhlásila zvrchovanosť, teda 17. júla 1992, bol som v Martine na Matičnom svetovom festivale slovenskej mládeže, ktorý sa prvýkrát konal na Slovensku. Celé mesto žilo festivalom.

Vo všetkých mestských kinách išli projekcie najvýznamnejších slovenských filmov, v mestských štadiónoch každý večer vystupovali mladé hudobné skupiny, všetky múzeá v Martine boli pre účastníkov festivalu otvorené. Po celom meste prebiehalo množstvo besied, akcií a podujatí, ktoré každodenne zakončoval veľký večerný program v martinskom amfiteátri. V ten deň bol tiež večerný program a medzi zástavami účastníkov festivalu (z asi desiatich krajín) chýbala československá zástava a namiesto nej bola slovenská. Tento symbolický akt znamenal, aspoň v politickej rovine, deklaráciu politickej emancipácie a zároveň predznačil kroky, ktorými sa slovenská politika uberala v najbližších týždňoch

a mesiacoch. Pritom 17. júl 1992 už len zavŕšil jednu etapu, ktorá sa začala oveľa skôr. V roku 1990 po štyridsiatich rokoch neslobody mohli sa otvárať aj niektoré tabuizované témy. Medzi ne patrila i otázka zvrchovanosti a nezávislosti Slovenska. S nástupom politickej plurality sa táto téma stala legitímnou súčasťou politického diskurzu a logicky našla svoje vyjadrenie vo vzniku viacerých politických strán s touto agendou. K národnému (aj politickému zmyslu) uvedomeniu veľmi prispela i arogancia českých politikov, ktorí v lepšom prípade slovenské nároky nechápali, v horšom sa pokúšali o akúsi reinkarnáciu prvej unitárnej ČSR aj so všetkými jej negatívami.

(Viac na 2. strane)

Roman Kaliský reční na Kongrese slovenskej inteligencie na Donovaloch, 1992.

Matica má nezastupiteľný podiel v zápasoch za slovenskú identitu a štátnosť

Čo dokáže vyvolať taká obyčajná — pomlčka

BRATISLAVA (Stanislav BAJANÍK) – Jar 1990. Dotváranie slovenskej a českej politickej scény nesprevádzali len prvé púčky zlatého dažďa, ale aj horúce krvné skupiny mocichtivých politických nováčikov podstupujúcich povinné konzultácie – podobne ako pred nimi komunisti – v centralistickej Prahe. Takzvaná pomlčková vojna o názov nového štátu, v ktorom nechýbala ani Matica slovenská, nabrala prudký spád.

Pomlčková vojna odštartovala proces budovania štátnosti.

Slovenské VPN žiadalo odvolať predsedu SNR R. Schustera a vymeniť ho J. Budajom. Neuspelo síce, ale vyvolávalo polemiky pred blížiacimi sa júnovými voľbami. Z druhej strany Dunaja ťažko znášali matičné Šurianske stretnutia, požiadavky a vyhlásenia orgánov MS, aktivity ďalších neštátnych subjektov – Štúrovej spoločnosti, Koreňov, Za zvrchované Slovensko, NEZES-u a iných – navyše sa maďarský prezident sám nostrifikoval za prezidenta 15 miliónov Maďarov sveta, teda aj južnoslovenskej časti. Česká politická scéna nepripúšťala nijaké diskusie o oslabovaní centralistickej federácie. Z jej, maďarských aj európskych kruhov sa začali valiť útoky na Slovensko – na jeho tzv. nacionalistické prebúdanie, údajne rozbíjanie štátu, ohro-

zovanie práv menšín a pokusy o medzinárodnú izoláciu.

Slováci na juhu, resp. zo Šurian, žiadali zastaviť „obmedzenie suverenity SNR a vlády SR na južnom Slovensku“, dokonca zriadiť „Ústav česko-slovenskej štátnosti pri Matici slovenskej a komisiu pri SNR“. Matica poverila 30 odborníkov, aby pripravili projekt Medzinárodného centra vzdelanosti, inštitútu na vstup svetovej inteligencie do slovenského prostredia, ktorý do vlády SR predložil J. Markuš, čím narázil na projekt centralizácie z kruhov VPN. Niektorí pracovníci MS v Martine dokonca organizovali protesty proti tomu, aby sa MS zapájala do tzv. štátnotvorných riešení a tlmočili to písomne aj V. Havlovi.

(Viac na 2. strane)

R - 2012028

NEOGRAFIA
MARTIN
www.neografia.sk

ISSN 0862-8823
9 770862 882007

Zvrchovanosť bola aktom politickej deklarácie emancipácie slovenského národa

Dvadsať rokov slovenskej samostatnosti

(Dokončenie z 1. strany) – SNR ako prvý akt národného uvedenia prijala symboly slovenskej štátnosti – nový štátny znak s dvojkrížom a trojvrším (namiesto vatier pod Kriváňom). Tento akt sa ešte obíšiel bez väčšej negatívnej reakcie z českej strany. Prvým väčším spúšťacím mechanizmom slovenského národného sebauvedomenia bola teda až tzv. pomlčková vojna vo Federálnom zhromaždení, kde vznikol spor o nový názov republiky.

■ STARÉ POLITICKÉ KLIŠÉ

Na tejto kauze môžeme dobre vidieť, ako veľmi bola česká politická reprezentácia v zajatí starých politických klišé, ktoré pretrvávali z čias prvej Československej republiky. Arogancia a spôsob diskusie, ktorú „novopečení demokraci“ predviedli, iniciovala spontánny vznik národného hnutia na Slovensku. Preto už v marci 1990 vzniká Slovenská národná strana (SNS). Matica slovenská sa už od jazykového zákona na jeseň 1990 začala vyhraňovať ako inštitúcia, ktorá národné sebaurčenie postavila do centra celospoločenskej diskusie na Slo-

vensku. Vznikli a začali pôsobiť aj ďalšie organizácie s národným programom, napr. Spoločnosť slovenskej inteligencie KORENE, Štúrova spoločnosť a ďalšie. Voľby v roku 1990 umožnili vstup SNS do parlamentu – národného i federálneho. Vo Verejnosti proti násiliu (VPN) sa začala diskusia o národnom pilieri jej programu, čo viedlo k pnutiam v hnutí a k sformovaniu sa Trnavskej iniciatívy. Jej predstaviteľom bol neskorší poslanec a podpredseda HZDS Árpád Matejka. Aj v samotnom VPN sa postupne vyprofilovala skupina národne orientovaných politikov: Roman Hoffbauer, Augustín Marián Húska, Milan Kňažko, Rudolf Filkus, Michal Kováč, ktorí neskôr tvorili základ platformy ZDS, z ktorej nakoniec vzniklo HZDS.

■ NEKONEČNÉ ROKOVANIA

Zároveň sa začal nekonečný seriál rokovaní medzi ČNR a SNR po „hradoch a hrádečkoch“ v celej republike. Začalo sa to rokovaním medzi Mečiarom a Pithartom v Trenčianskych Tepliciach, pokračovalo Kroměřížom, cez Hrádek až po Milovy. Účastníci mali nanovo

zadefinovať nové štátoprávne usporiadanie medzi Českou a Slovenskou republikou. Základný princíp, o ktorý išlo, bol ten, či prioritné sú republiky a federácia je odvodená alebo naopak. Slovinci preferovali suverenity republik, ktorá by potom po vzájomnej dohode delegovala nejaké kompetencie na federálnu úroveň na základe medzištátnej zmluvy. Práve spor o charakter štátnej zmluvy, teda či to bude dohoda medzi ČNR a SNR, ktoré ako suverénne orgány národných republik delegujú dohodnutú časť svojich kompetencií na federálnu úroveň, alebo to bude len nejaká politická deklarácia o novom charaktere spoločného štátu, bol nakoniec neprekonateľným jablkom sváru. Po stroskotaní zmluvy z Milov, ktorá bola výhodná pre českú politickú reprezentáciu, ale už nie pre slovenskú, bolo jasné, že problém nového štátoprávného usporiadania definitívne rozrieši až nové voľby. Pre historickú pamäť treba pripomenúť, že zmluvu z Milov ČNR prijala, ale SNR nie. Zaujímavé sú aj okolnosti odmietnutia zmluvy z Milov v predsedníctve SNR, ktoré bolo v tom čase akousi kolektívnou hlavou štátu. Zmluva

z Milov neprešla v predsedníctve SNR o jediný hlas podpredsedu SNR Milana Zemku vďaka dlhému presvedčaniu vtedy pracovníka aparátu SNR Bartolomeja Kunca, neskoršieho činníka SKDH a ešte neskôr poslanca za SNS.

■ POSLEDNÝ KROK...

Roky 1990 – 1992 boli hodnotné na udalosti, ktoré nakoniec viedli k vyhláseniu samostatnosti Slovenska. Okrem politických strán sa veľmi aktivizovali aj rôzne združenia novinárov či inteligencie. Od syndikátu novinárov sa odtrhla platforma Za pravdivý obraz Slovenska. Horúčkavité úsilie vyvíjali KORENE. Už 23. októbra 1990 vznikla iniciatíva Zvrchované Slovensko – Šesťdesiatjeden krokov k slovenskej identite. Následne na 11. septembra 1991 sa pronárodné občianske iniciatívy a politické subjekty zjednotili na politickom programe zvrchovanosti, čo potvrdili na tlačovej besede Iniciatívy za zvrchované Slovensko 13. septembra 1991. Tieto občianske iniciatívy vyvrcholili na 1. kongrese slovenskej inteligencie na Donovaloch 30. mája 1992. Práve na tomto kongrese sloven-

ská národne orientovaná inteligencia urobila ten povestný posledný krok pred rozhodujúcimi voľbami v júni 1992 a deklarovala politický program národnej emancipácie, ktorý si nakoniec osvojila rozhodujúca politická strana HZDS. Ako sa ukázalo, voľby 1992 definitívne preťali gordický uzol rokovaní o štátoprávnym usporiadaní a otvorili cestu k ďalším míľnikom, ktoré vydláždili cestu k samostatnosti. Prvým z týchto krokov bola zvrchovanosť, ktorú SNR vyhlásila práve 17. 7. 1992. Václav Havel reagoval na jej vyhlásenie tým, že ostentatívne abdikoval na svoj post. Udalosti nabrali rýchly spád. Prvého septembra 1992 SNR prijala Ústavu SR, 25. novembra 1992 FZ prijala zákon o zániku federácie a 1. 1. 1993 bola vyhlásená samostatná a nezávislá Slovenská republika. Tak sa úspešne zavŕšil mnohoročný proces emancipácie slovenského národa, ktorý nakoniec vyústil do vlastnej štátnosti. Slovenské národné noviny budú pri príležitosti 20. výročia vzniku štátnosti uverejňovať širokospektrálny žánrový seriál, v ktorom si budeme tieto jednotlivé kroky pripomínať.

Matica má nezastupiteľný podiel v zápasoch za slovenskú identitu a štátnosť

Čo dokáže vyvolať takábyčajná – pomlčka

(Dokončene z 1. strany) – Začal sa okrem iného politický boj o nový názov spoločnej republiky. „Československo bez spojovníka je pozostatkom čechoslovakizmu,“ podčiarkol historik A. Hrnko (boj proti spojovníku si naša história pamätá z Londýna už počas druhej svetovej vojny). Všeobecne sa volalo po spolužití, tolerancii, vzájomnej dôvere a nedoplácaní jeden na druhého. Stranícko-politické handrkovanie však plodilo opačné protichodné pocity. Ostré diskusie v parlamentoch, na verejnosti, vo FZ vyústili do dvoch názvov štátu: Československá federatívna republika (česká verzia pre svet) a Česko-slovenská federatívna republika (láska-vý dar našich susedov výlučne pre slovenské teritoriálne používanie). Dokonca M. Zeman ako ortodoxný čechoslovakista poučoval Slovákov o úlohu a význame spojovníka v ná-

zve Rakúsko-Uhorsko, Bádensko-Württembersko (D. Slobodník).

■ VSTUP MATICE SLOVENSKEJ

„Rovnako ako SNR a vláda SR považuje Matica slovenská nový názov za neprijateľný. Navrhujeme vrcholnému zákonodarnému zboru prijatie oveľa výstižnejšieho názvu štátu – Česká a Slovenská republika. V oboch jazykoch je jeho znenie nielen totožné, ale aj jeho skratka ČSR zodpovedá dlhoročným tradíciám.“ (MS 31. 3.1990) Po niekoľkých dňoch, 20. 4. 1990, v dvojnásobnom hlasovaní a zásluhou A. Dubčeka FZ schválilo názov Česká a Slovenská Federatívna republika (ČSFR), čo napokon ocenilo aj verejné zhromaždenie v Bratislave a otvorilo ďalšiu cestu k demokratickým krokom v zápase Slovákov za sebaurčovanie, jazykové, suverénne a štátnostné práva.

■ PRÍPRAVA JAZYKOVÉHO ZÁKONA

Po výzve z Komjatic a zo Šurian začala skupina maticných odborníkov pripravovať zásady nového zákona o úradnom a štátnom jazyku, čo po skúsenostiach obhájila nasledovne: „Jedným zo základných východísk k riešeniu neprirodzenej situácie, aká sa vytvorila v neprospech Slovákov na južnom Slovensku najmä za uplynulých štyridsať rokov, je uzákonenie slovenského jazyka ako úradného jazyka na území Slovenskej republiky. Žiadame, aby jazyk slovenský ako štátny jazyk SR bol do prijatia Ústavy SR, v ktorej musí byť bezpodmienečne kodifikovaný, čo v najkratšej dobe uzákonený formou prijatia príslušného zákona SNR.“ (MS 10. 5. 1990)

Kým sa v Prahe rozhodovalo o budúcom názve ešte spoločného štátu na demokratických a rovnoprávných základoch, na pôde Matice slovenskej,

Šurianých južnoslovenských stretnutí sa rodili zásady politickej rehabi-

súčasnťou, čo vyústilo až do roku 1993, keď sa obnovila slovenská štát-

litácie slovenčiny na území SR. SFR i príprava zákona o štátnom jazyku sa tak stali novou spoločensko-politickou

nosť a roku 1995, keď bol prijatý zákon o štátnom jazyku.

Ilustrácie: (se), internet

VŠIMLI SME SI

A „demokrati“ mlčia

Predseda vlády, ktorá mala mandát do marcových volieb, pani Iveta Radičová, v týchto dňoch vyslovila čosi do marca v jej politickom

tábore a voľbárskej základni takmer nevysloviteľné. A to, že s tou demokraciou „demokratov“ to nebolo až tak kóšer. Kedysi dávno, v zlatej ére dzurindizmu na Slovensku, sa ma istý, v politickom zákulisí mimoriadne proaktívny pán s nadštandardnými kontaktmi na Washington a Tel Aviv spýtal, „na ktorej strane som“. Bez váhania a s hrdosťou som mu odpovedal – naľavo od stredu. „Fúúúúú“, znela odpoveď. A odvtedy som pre toho pána a jeho názorových súkmeňovcov čosi ako svrab alebo prinajmenej vyrážka. Tých „fúúúúú“ si vypočuli kritici Dzurindovho modelu demokracie vyše hlavy. Jeho prívrženci neraz v duchu politického fanatizmu sami seba vyhlásili za najčistejších, najmorálnejších, najmúdrejších a najdemokratickejších.

Ostatných okamžite onálepkovali značkou mentálnej spodiny národa. A to za výdatnej politickej propagandy, s ktorou prenikli ako červotoče

do všetkých médií, vrátane verejnoprávného. Logicky sa preto časom v médiách „zabudlo“ na kauzu podplácania novinárov, ktorej protagonistom bol práve najväčší „demokrat“. Ale vráťme sa k pani Radičovej a jej aktuálnemu hodnoteniu úrovne demokracie v jej vlastnom politickom tábore. Slovenská politika je v jej hodnotení „stále príliš mocenská a nevraživá, a chýba v nej tolerancia a snaha riešiť problémy slušne“. Iveta Radičová sa netají tým, že „sprievodným javom takéhoto štýlu politiky sú spory a hašterenie, ako aj pravidlo, že víťaz berie všetko“. Radičová konštatuje, že práve tieto neduhy predviedza koalícia stredopravých strán, ktorej vládu až do októbrového pádu viedla. Takže, kde tu je to „fúúúúú“?

Ivan BROŽÍK

Panslovanská únia v liste predsedovi NR SR o úprimných snahách vlastencov

Nech na Hrade kraľuje Svätopluk...

Občianske združenie Panslovanská únia s nadšením prijala inštalovanie jazdeckej sochy kráľa Svätopluka na Bratislavskom hrade. Tento počin mal a stále má pre Slovákov opodstatnenie nielen z historického hľadiska, ale aj z hľadiska politického. Inštaláciu tejto sochy podporili skutočne významní slovenskí historici – prof. R. Marsina či prof. M. Kučera. Niekoľko kuvčiek hlasov či svetobežnícky sa tváriacich kriľúňov úprimné snahy slovenských vlastencov zničiť nesmie.

Inšpirácia svätoplukovskou a veľkomoravskou tradíciou je pre dnešné Slovensko a pre dnešných Slovákov stále aktuálna. Slovinci si

svoje národné obrodzenie prežili v období, keď nemali svoj vlastný štát a keď nás (napríklad na rozdiel od Čechov) od existencie nášho štátu (Veľkej Moravy) delilo príliš dlhé časové obdobie a spomienky na naše slávne kráľovstvo boli skôr legendami než výsledkom historického výskumu.

Ako sa zdá, tento deficit z národného obrodzenia si my Slovinci musíme vyrovnat a prežiť v súčasnosti, v obnovenom slovenskom štáte. Nebojme sa preto hlásiť sa k Veľkej

OTVORENÝ LIST

Morave a ku kráľovi Svätoplukovi. Všetky európske národy sa k svojim historickým koreňom hlásia a ak chceme medzi nimi žiť ako rovnocenní partneri, musíme svoju slávnú históriu poznať, hlásiť sa k nej a nedovoliť nikomu, aby ju znevažoval. Je to naša povinnosť voči budúcim generáciám. Národ bez pevných koreňov víchor globalizácie zmetie zo zemského povrchu a nezostane po ňom ani stopa. Odolá len národ, ktorý pozná svoje korene a pevne na nich stojí.

Panslovanská únia si Vás, vážený pán predseda, dovoľuje týmto požiadať o obnovenie pôvodného vzhľadu jazdeckej sochy kráľa Svätopluka, a to odstránením nedôstojnej „puklice“ z jeho štítu a tiež navrátením pôvodného informačného textu na podstavec sochy. Staroslovanský kráľ Svätopluk slovanizoval vtedajšiu strednú Európu a zastavil tvrdý franský tlak na tieto územia. Nebyť jeho, Česi by dnes možno neexistovali a dnešné Slovensko, alebo aspoň jeho veľká časť, by možno bolo súčasťou Österreicheru. Vzdajme Svätoplukovi úctu, ktorá mu náleží, a hlásme sa hrdo k svojim historickým koreňom.

Milan JANIČINA,
predseda Panslovanskej únie

Ak s obsahom tohto listu súhlasíte, podporte ho zaslaním svojho vlastného listu, prípadne e-listu na adresu: Kancelária predsedu Národnej rady Slovenskej republiky, Námestie Alexandra Dubčeka 1, 812 80 Bratislava, Slovenská republika, prípadne na e-adresu: paval.paska@nrsr.sk.

NÁZORY

Komu slúži rovná daň?

Roman MICHELKO

Pred necelými desiatimi rokmi bol hrubou politickou silou presadený koncept takzvanej rovnej dane. Práve táto reforma sa potom takmer celé desaťročie vydávala za najreformnejší zákon, ktorý priniesol nevidanú prosperitu. Skutočnosť však bola taká, že rovná daň sa prijala bez celospoločenského konsenzu, bez hlbšej diskusie napríklad o tom, či je v poriadku, ak prezident mnohomiliardovej korporácie je zdaňovaný rovnakou sadzbou ako upratovačka. Vo vyspelých škandinávskych krajinách, v Nemecku, vo Francúzsku, ale dokonca aj v Spojených štátoch amerických by niečo také nemalo ani najmenšiu šancu na úspech. Naopak, prijatím rovnej dane sme sa ocitli medzi kraji-

nami ako Albánsko, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Trinidad a Tobago, Maurícius či Mongolsko, teda mimo stredoeurópskeho civilizračného okruhu, v lepšom prípade v spoločnosti balkánskych krajín, v horšom medzi rozvojovým svetom. Čo je však najpodstatnejšie a o čom sa veľmi nehovorí, rovná daň u nás nebola zavedená len pri dani z príjmov, kde to pre najchudobnejších bolo kompenzované odpočítateľnými položkami, ale aj zjednotením DPH. A práve skutočnosť, že rovná daň bola rozpočtovo neutrálna, znamená, že bola voči najnižším príjmovým skupinám veľmi nespravodlivá. Práve zvýšené ceny základných potravín a služieb vykryli zníženie daní tých najbohatších. Znovuzavedenie pro-

gresivity v zdaňovaní vysokopříjmových skupín a zmrazenie DPH je teda dobrou správou pre nižšie príjmové skupiny. Nová garnitúra už jasne deklarovala, že výpadok príjmov štátneho rozpočtu sa už nebude plátať zvy-

KOMENTÁR

šovaním DPH, ktoré oveľa viac postihovalo tých najchudobnejších, pričom najvyššie príjmové vrstvy si to často ani nevšimli. Chvalabohu, azda sú už konečne preč časy, keď sa najchudobnejší skladali na tú zvýšenú luxusnú spotrebu najbohatších. Treba si uvedomiť, že aj výška DPH bola – a verím, že aj bude – výrazným nástrojom sociálnej politiky. Aby to bolo jasné, v čase, keď sa DPH

zavádzala, boli stanovené dve sadzby. Tá najnižšia na základné potraviny, bývanie a nevyhnutné služby. Táto sadzba bola spoiatku 6 percent. Naopak luxusná spotreba, teda šampanské, kaviár či exkluzívne dovolenky v Karibiku (metaforicky aj doslovne) boli zaťažené 25-percentnou sadzbou DPH. Ako som už spomenul, zjednotenie sadzby DPH na 19 percent bolo rozpočtovo neutrálné. To znamená, že tým najchudobnejším sa zvýšila cena základných potravín a služieb o neskutočných 13 percent. Inak povedané, najchudobnejší sa poskladali na zvýšenú spotrebu najbohatších, teda v cenách rožkov, chleba, mlieka či bývania sa skladali na tretiu či štvrtú dovolenku na Filipínach či v Karibiku pre tých najbohatších.

Bohapustá demagógia, že zdanenie aktivity (rozumej vysokých príjmov) je oveľa nespravodlivejšie ako vyššie zdanie spotreby (rozumej tovarov a služieb), síce patrí k obľúbeným evergreenom pravice, dnes však už takmer nikoho nepresvedčí.

Ono to tak v reálnom dosahu na bežných ľudí vôbec nie je. Kým človeku, čo žije zo 400 eur mesačne, sa zvýšenie DPH o 13 percent (z 6 na 19 percent) premietlo do prudkého zníženia životnej úrovne, keďže štruktúru jeho spotrebného koša možno z 90 percent tvorili základné potraviny a služby, spotrebný kôš najvyšších vrstiev naopak možno z 90 percent predstavovala luxusná spotreba, ktorá im zlacnela o 6 percent.

Takto sa teda prejavovali pravicové vlády a je najvyšší čas jasne to povedať. Problém je v tom, že mediáne masírovanie tejto „vlajkovej lode“ reformiem pravicových vlád ohlúpilo mnoho ľudí, ktorým nikto nevysvetlil, v čom bola podstata tohto podvodu. Je smutné, že pravicová demagógia sa stala mediálnym mainstreamom a do istej miery je to aj zlyhanie ľavice, ktorá to nedokázala skôr demaskovať. Preto tu ešte donedávna bolo množstvo ľudí, ktorí na to doplácali, pritom si to ani neuvedomovali. Verím, že tieto časy sú už definitívne preč.

Žitňanská prehrala a urazila sa

Jozef HAJSTER

Novým predsedom SDKÚ-DS sa stal Pavol Frešo. Prekvapujúco porazil Luciu Žitňanskú, ktorá v parlamentných voľbách získala najviac – až vyše 103 tisíc preferenčných hlasov. Zaujímavosťou je, že neprijala Frešovu ponuku byť 1. podpredsedníčkou strany. Asi zostala urazená. Funkciu podpredsedníčky odmietla aj preto, lebo si veľmi dobre uvedomovala, že jej predstava o fungovaní a budúcnosti strany je v porovnaní s novozvoleným predsedom odlišná. Je označovaná za mestský a intelektuálny typ, kým Frešo za ľudový, čo by bol nepochybne problém, pokiaľ ide o štýl politiky. Musela by sa prispôbiť, lebo v opačnom

prípade by medzi mini boli trenice. Jednoducho povedané, je z iného cesta a tak ako v manželstve, ani na politickej scéne to v takýchto prípadoch zvyčajne nefunguje dobre. Takto si zachovala svoju politickú aj ľudskú integritu a v prípade neúspechu Freša bude k dispozícii ako alternatíva.

Obaja sa zhodovali v zdôrazňovaní potreby viac počúvať voličov. To, že to tak nebolo, bola podľa nich hlavná príčina pádu SDKÚ-DS. Žitňanská však odmietla „hľadanie nového mesiáša či nového Dzurindu“, pretože podľa nej je iná doba a tak to teraz už nefunguje. Práve tento bod je zrejme kľúčový pre vysvetlenie jej odmietnutia byť

podpredsedníčkou pod Frešom, pretože ten zrejme dzurindovským mesiášom podľa všetkého chce byť. Dôkazom je jeho predstava o „ľudovej politike“ a „modernej ľudovej strane“, ktorou by pod jeho vedením strana

POZNÁMKA

mala byť. Pritom sa odvolával na začiatky, keď bol podľa neho Dzurinda „prototypom ľudového politika“. K odklonu od „ľudovej politiky“ došlo podľa neho vtedy, keď sa Dzurinda po splnení veľkých úloh, čo bol vstup do európskych a euroatlantických štruktúr, prestal zaoberať „každodennými problémami“.

„Ľudia uveria SDKÚ-DS vte-

dy, ak bude riešiť každodenné problémy. To je základ,“ povedal. Preto musí mať podľa neho strana „zrozumiteľnú programovú a personálnu ponuku, ktorá bude dôveryhodná a ktorej ľudia uveria“. Dôraz pritom kladie na komunikáciu.

Frešo mohol správnosť svojej predstavy dokladovať aj tým, že to už dokázal v praxi, keď bol zvolený za bratislavského župana. Pokiaľ ide o obsah politiky, dôraz kladie na podporu živnostníkov, v ktorých vidí vrstvu schopnú absorbovať nezamestnaných a ponúknuť riešenia pre absolventov škôl. Chce pritom odbyrokratizovať nielen zakladanie živností, ale aj ich fungovanie týkajúce sa daní a uľahčiť podmienky pre všetkých, ktorí chcú ísť vlastnou cestou ako podnikatelia. Slabý štát by mal byť podľa neho priateľsky naklonený ľuďom, ktorí sa živia vlastnou prácou, pričom do popredia kladie, tak ako to bolo v SDKÚ-DS aj doteraz, podporu strednej vrstvy. Štát by mal byť

však podľa neho silný v oblasti zdravia a bezpečnosti. Keďže chce zastupovať záujmy strednej triedy, v čom je kontinuita s dzurindovskou líniou, tak obsahové mantinely svojej „ľudovej politiky“ má jasne nastavené. Otázkou však je, či je, prípadne do akej miery, stredná trieda na Slovensku ľudovou vrstvou. Na druhej strane sa najmä pred voľbami predsedu pripojil k matičným aktivitám. Bratislavský samosprávny kraj podporil celonárodnú Púť na Devín a prezradil záujem vystať pod devínskym bralom historickú baziliku kráľa Rastica – na mieste, kde stála v časoch príchodu sv. Cyrila a Metoda medzi Slovákov.

Frešo nemá ľahkú úlohu, pretože dôvera voličov je silno otrávená, čo dokumentovali aj výsledky dvoch povolebných prieskumov, podľa ktorých by sa frešovci nedostali do parlamentu, pretože podľa jedného by získali len necelé štyri percentá a v druhom 4,8 percenta hlasov.

SPOZA OPONY

Čínskych spisovateľov pri návšteve Slovenska zaviedli do Modry k hrobu Ľudovíta Štúra. Známa sinologička jednoznačne namietala, čo už len 19. storočie povie používateľom jazyka, ktorý má päťtisícročnú tradíciu dejín čínskej civilizácie. Jeden z majstrov pera si však všimol nápis na náhrobku: pozrite, ten muž mal štyridsať rokov, keď sformoval politické smerovanie a jazyk pre svoj národ, koľkým sa to pošťastí, koľkí majú v sebe toľko energie, predvídavosti a schopnosti vydať sa na cestu, po ktorej nasleduje celý národ zo storočia do storočia?!

Isteže, národ sa dovoľáva tisícročných dejín, podopretých kresťanstvom a liturgickým jazykom, v ktorom bok po boku oveľa starším jazykom čítal v svojom jazyku Bibliu. Ale jedinec meria inak, jeho čas je vymeraný inak. Vidíme to vôkol seba, vidíme to na každom kroku.

Videli sme to aj pri majstrovstvách sveta v hokeji, keď Miroslav Šatan povedal: „Neveril

som, že si ešte zahrám finále, ale potvrdilo sa, že keď všetci ťahajú za jeden povraz, všetko je možné.“ Celý národ nadchli aj tieto slová, každý mu dá za pravdu, áno, ťahali za jeden povraz! Pritom náš útočník nepovedal nič iné, len to, čo všetci od detstva vieme. Inými slovami povedal prí-

domáhajú svojich nemalých peňazí, ktoré vložili do matičných fondov za minulého vedenia. Aj vtedy išlo o to, ťahať spolu – a „nevyšlo“ to.

Tri Svätoplukove prúty, ono poučenie, že keď ťaháme za jeden povraz všetko je možné, sme sledovali aj na Bratislavskom

Prečo kto neskáče, nie je Slovák

Dušan D. KERNÝ

beh o Svätoplukových troch prútoch. Celé generácie Slovákov to poznajú – keď držíme spolu, sme silní – keď ťaháme za jeden povraz, vtedy to ide. Veď pozorný čitateľ Slovenských národných novín, ako aj ten, čo sleduje vývoj v Matici, veľmi dobre vie, že priezvisko Šatan, meno zhodné z priezviskom nášho skvelého útočníka, je medzi tými, ktorí sa

hrade v prenose pri odhaľovaní Svätoplukovej sochy. Bol to symbolický akt a na rozdiel od hokeja bol vystavený známej hano- biacej mediálnej kampani. Musel prísť hokej a hokejista, aby národu povedal na rovinu, že platí to, čo mohli vidieť aj vo chvíli, keď traja najvyšší ústavní činitelia zväzovali prúty pod Svätoplukovou sochou.

Je to tá istá pravda a platí takisto. Nielen pri štátnej slávnosti pri odhaľovaní sochy, nielen pri vyhranom hokejovom zápase. To je pravda, ktorej nás neučí len Miro Šatan a tento posledný šampionát. Všetko je možné, keď ťaháme za jeden povraz. Keď v Helsinkách šli na

vlajky neviali, ako v čase zvratu v rokoch 1989/1990/1991/1992 to bol priam symbol rozvratného nacionalizmu. Slovenské symboly sa neprijímali ako prirodzené, samozrejmé.

Aj mnohotisícový dav pri tohtoročnom víťaní hokejistov dokázal, že slovenské symboly, slovenská trikolóra, slovenský kríž sú dnes úplnou samozrejmosťou. Vyrástli generácie, pre ktoré je Slovensko a jeho symboly, jeho vlajka a jeho kríž samozrejmosťou. Dnes je národné, čo predtým označovali za nacionalistické.

Nie som nijaký prívrženec „masoviek“, ale keď som skákal – s pokrikom dolu gate, kto nie je Slovák, kto neskáče, nie je Slovák – v daži na námestí s tisícami a tisícami ostatných, bol to prejav živeľnej radosti. Ošľaľu, ktorý si treba užiť preto, lebo viem: na druhý deň bude naliehavo stáť otázka, či naozaj vieme ťahať za jeden povraz, aby sme mohli dokázať všetko, čo si zaumienime.

Po rozpade Juhoslávie a zatknutí jej prezidenta Slobodana Miloševića začali v Srbsku medzi sebou súperiť dva politické prúdy: pronárodný a kozmopolitný. Počas nedávnych prezidentských volieb v polovici mája začali víťaziť národnári; v parlamentných voľbách zvíťazila Nikoličova pronárodná konzervatívna Srbská pokroková strana (SNS) a jej líder zvíťazil aj v prezidentských voľbách. Tomislav Nikolič už v prvom kole prehrál iba o 10 000 hlasov, teda na tretí raz porazil svojho večného soka, predsedu proeurópsky orientovanej Demokratickej strany Borisa Tadiča, ktorý vládol počas dvoch volebných období.

Srbi nezabúdajú na krivdy

Čo rozhodlo o Tadičovej porážke? Proeurópski analytici tvrdia, že jeho neúspech zapríčinila nízka volebná účasť. Pri minulej voľbe prezidenta v roku 2008 prišlo hlasovať vyše 68 percent oprávnených voličov, teraz iba 46,3 percenta. Iní analytici už realistickejšie tvrdia, že nezvolenie Tadiča bol trest pre celú Demokratickú stranu, najmä za nezlepšujúcu sa životnú úroveň a tiež za neúspešne vykonávanú privatizáciu. Ale klínc po hlavičke udreli tí, čo hovoria, že prezident Tadič nekompromisne a podliezavo presadzoval – a to za každú cenu, často aj proti záujmom Srbska – vstup do Európskej únie a Severoatlantickej aliancie. Pritom bolo za 78 dní agresie a bombardovania Srbska Severoatlantickou alianciou, USA a radom členov EÚ v roku 1999 zabitých v Srbsku vyše 3 000 ľudí a ďalšie tisícky boli zmračené. A všetko sa dialo bez povolenia Rady bezpečnosti a proti uzneseniu o nezasahovaní do vnútorných záležitostí štátov signatárov. Vojnový konflikt znamenal veľké ničenie krajiny aj za použitia munície s „ochudobneným uránom“ a za jednostrannej podpory a presadzovania požiadaviek albánskych separatistov v Kosove.

Pronárodným Srbom prekáža aj to, že vládne srbské strany vedú miestni zbohatlíci, ktorých majetky odhalil WikiLeaks. Exprezident Tadič má údajne na konte 800 miliónov eur, primátor Belehradu Djilas 750, minister obrany Šutanovac 600 atď. Im slúžia médiá, tlač, rozhlas, televízie – za všeobecného znechutenia ľudu. Vo volebných miestnostiach došlo údajne k priamemu podplácaniu opozičných volebných komisárov. Údajne sa podobné praktiky konali aj v roku 2000, keď bývalý prezident Milošević prehrál voľby. Vtedy malo ísť o peniaze pre kúpenú organizáciu „Otpor“, ktoré zabezpečili USA a Nemecko – išlo o 100 miliónov nemeckých mariek. Tomislav Nikolič sľúbil zachovať proeurópske smerovanie krajiny. Dodal však, že sa necíti úplne viazaný dohodami, ktoré sa dosiahli pri rokovaniach Belehradu s Prištinou, teda rozhovorov zástupcov Srbska a Kosova o takzvaných technických otázkach kosovskej samostatnosti. Prvou jeho cestou v novej funkcii bude návšteva Kremľa. Nikolič bodoval v minulosti aj tým, že chcel, aby sa Srbsko stalo ruskou guberniou. Dnes je situácia iná, ale Nikoličove Srbsko by sa v EÚ cítilo lepšie, keby bolo pod krídlami Moskvy.

Peter JÁNOŠÍK

Minister pôdohospodárstva Ľubomír Jahnátek vyhlásil vojnu obchodným reťazcom

Viac slovenských výrobkov na predajných pultoch!

Ľudovít KUSAL - Foto: internet

„Bohužiaľ, šesťnásť obchodných reťazcov, ktoré obsadili slovenský potravinový trh, nám robí „medvediu“ službu. Nepodporujú slovenských prvovýrobcov, potravinárov, ba dokonca ich aj zneužívajú na svoje marketingové účely,“ to sú slová ministra pôdohospodárstva na XXV. valnom zhromaždení Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komory, s ktorými nemožno nesúhlasiť.

Je fakt, že naše poľnohospodárstvo sa dostalo do područia obchodu. Zmena je v tom, že nový šéf rezortu chce s tým bojovať. Ľubomír Jahnátek ako keby vyhlásil obchodu vojnu. Počas XXV. valného zhromaždenia Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komory nehovoril len o medvedej službe obchodníkov, ale zavlel: „Musíme urobiť niekoľko systémových krokov v politike zvýšenia podielu domácich potravín na trhu. Taká najrýchlejšia cesta je opäť „seknúť“ do obchodných reťazcov. Musíme prijať systémové opatrenia a nastaviť domácu spotrebu, domáci predaj tak, aby sme sa vyhlí sčasti obchodným reťazcom, aby sme takouto politikou

upozornili občanov, že nestačí byť hrdý na Slovensko, ale je dôležité konzumovať aj naše potraviny.“

■ PROSPEŠNÉ CIELE

Minister Ľ. Jahnátek na rozdiel od svojho predchodcu prichádza s jasným cieľom: „Absolútne prospešná by bola obnova špecializovanej rastlinnej a živočíšnej výroby na Slovensku. Obnova malých spracovateľských jednotiek pre prvovýrobu a postupné znižovanie dovozu týchto potravín zo zahraničia. Tak zvýšime aj kvalitu a zamestnanosť v tomto sektore,“ vyhlásil nedávno v jednom rozhovore. A je dosť možné, že si konečne štát posvieti na dovozcov. Ľ. Jahnátek po nástupe do

funkcie naznačil, že si vie predstaviť zmenu legislatívy a sprísnenie podmienok. Nepoctivého dovozcu treba aj trestnoprávne stíhať. Pôdohospodári chcú viac komunikovať s ministerstvom spravodlivosti, aby sa sprísnil tresty, a chcú zaviesť nový špeciálny režim na dennodenne opakované kontroly či kontroly kontrolórov. Žiada s dodať: No konečne!

■ VLÁDNU REŤAZCE

Samostatnou kapitolou je zneužívanie obchodu obchodnými reťazcami. Predchádzajúca Ficova vláda dala limity obchodníkom, keď nemohli napríklad pýtať od dodávateľov, prvovýrobcov peniaze na ich vlastné marketingové aktivity. Sme asi jedinou krajinou, kde bol zrušený zákon, ktorý ešte ani nenadobudol účinnosť. Lenže lobizmus bol taký veľký, že minulé vláda spravila takúto amorálnu vec. Minister Jahnátek to však chce všetko vrátiť späť a pridať ďalšie opatrenia.

Slovenskí potravinári majú problémy nielen s umiestnením svojich výrobkov na zahraničných trhoch, ale situácia sa zhoršuje v schopnosti umiestniť výrobky na domacom trhu. Preto sa každoročne výrazne zvyšuje množstvo dovážaných potravín v porovnaní s množstvom potravín exportovaných. Kým v roku 2008 sa dovážané potraviny podieľali na celkovom dovoze všetkých výrobkov 5,8 percenta, v roku 2009 sa potraviny na celkovom

dovoze podieľali už 7 percentami. A koľko potravín v našom maloobchode pochádza zo Slovenska? Očakávaná odpoveď – čoraz menej. Kým ešte v roku 2008 predstavoval tento podiel 42,8 percenta, vlni bol už len okolo 30 percent. Dve z troch potravín teda dovážame zo zahraničia. A akú majú kvalitu, to je zase o inom. Tým, že sa v obchodnej sieti čoraz výraznejšie presadzuje tovar z dovozu na pultoch obchodných reťazcov a stále klesá zamestnanosť v potravinárskom priemysle.

■ VARUJÚCI VÝVOJ

Práve dlhodobé zhoršovanie podnikateľského prostredia pre potravinárov a rast dovozu potravín sa podpísali pod to, že potravinársky priemysel sa stal odvetvím s najvyšším rastom nezamestnanosti, s najväčším poklesom konkurenčnej schopnosti a s najnižšou rastovou dynamikou. Od vstupu Slovenska do EÚ prišlo o prácu v poľnohospodárstve a potravinárstve vyše 30 000 ľudí a ďalších 100 000 v pridružených odvetviach. V samotnom potravinárstve predstavuje negatívny vývoj v oblasti zamestnanosti problémy aj pre iných. Počas rokov 2005 až 2009 klesol počet pracovných miest v tejto oblasti o 3 970. Jedna pracovná pozícia v potravinárskom priemysle však na seba viaže ďalších 6 až 7 pracovných miest... Je čas to všetko zmeniť.

Nevyrovnanosť ponuky a dopytu na trhu s bytmi je veľkou bariérou mobility Slovákov

Neriešime bývanie, ale vzdialenosť a náklady na dopravu

Ivan BROŽÍK - Foto: internet

Na Slovensku je na jednej strane bohatá ponuka súkromných staviteľov, neraz prevyšujúca dopyt po atraktívnom modernom bývaní, na druhej strane evidujeme chronický nedostatok nájomných bytov. Lepšie časy na podporu výstavby takýchto bytov, ktoré bežným ľuďom na potrebný čas zaistia strechu nad hlavou, zdá sa, sú na obzore.

Zdrojom financií by sa na istý čas mohol stať druhý dôchodkový pilier. Nevylučuje to štátny tajomník ministerstva financií František Palko s tým, že „podmienky takéhoto financovania musia byť ešte detailne preskúmané“. Stavebné sporiteľne tiež ponúkajú ministerstvu financií možnosť financovať výstavbu nájomných bytov zdrojmi z verejno-súkromného partnerstva. Princíp nie je až taký zložitý – samosprávy spolu so staviteľmi by vytvorili spoločnú neziskovú organizáciu, ktorá by byty stavala a prenajímala za podmienok akceptovateľných pre mestá.

■ BANKY SÚ V STREHU

Akýkoľvek projekt, ktorý čo i len naznačuje, že by mohol obísť dominanciu bánk, je z ich pohľadu podrobné okamžitej analýze. V rámci bytovej politiky majú totiž nateraz banky zabezpečené zisky prakticky zadarmo, a to v podobe úrokov z hypoték. Tie nie sú práve malé; pre mnohých nie sú existenčne prijateľné. Neprekvapí preto, ak napríklad bankovní analytici preferujú skôr rozšírenie podpory hypotekárnych úverov či stavebného sporenia.

„Na Slovensku by bolo vhodné, keby sa prehodnotila práve možnosť rozšíriť podporu hypoték,“ takmer unisono tvrdia. Lenže – štát už dnes podporuje hypotekárne úvery, ale – nie všetci mladých ľudí do 35 rokov a iba počas prvých piatich rokov splácania úveru. Čo však „nevýhovujúci“ záujemcovia o bývanie? Napríklad nízko príjmové

mladé rodiny a sociálne slabší obyvatelia. Nájomné byty by mali byť určené aj pre slobodné matky, ktoré nemajú inú možnosť bývania. Nezabudnuteľnou prednosťou nájomných bytov je aj určitý podiel takých bytov, ktoré sú vhodné pre vozičkárov po profesiónálnej úprave časti prízemia objektov. Nájomné sociálne byty by podľa neho mali byť vo vlastníctve obcí a miest, pričom štát by poskytoval dotácie a nastavil dobré legislatívne podmienky.

■ POTREBA ZMENY

V súčasnosti sa na Slovensku stavia približne 1 700 nájomných bytov ročne. Pri väčšej podpore obcí by sa podľa Ľubomíra Bošanského, riaditeľa Štátneho fondu rozvoja bývania (ŠFRB), mohol počet takýchto bytov zvýšiť na dvojnásobok a možno až na

SPOTREBITEĽ

päť tisíc ročne. Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja by podľa riaditeľa ŠFRB malo pomôcť obciam pri financovaní výstavby potrebnej infraštruktúry pre nájomné domy. Podporu pri výstavbe nájomného bývania by však podľa neho potrebovali aj súkromné firmy. Existujúci model a možnosti, ktoré zákony pripúšťajú, rátajú s tým, že mladí ľudia majú nárok na hypotekárne úvery, ale – nie všetci mladí si ich môžu dovoliť bez rizika vziať. Či už to ovplyvňuje hladina ich príjmov, zamestnanosť ako taká, zaťaženie inými pôžičkami alebo iné, naj-

mä hospodárske faktory. Je tu aj štátna prémia v stavebnom sporení, ale nie každému ho mohli rodičia založiť. K výhodnejšiemu úveru zo ŠFRB sa tiež nedostane každý žiadateľ. A ani príspevok 55,8 eura mesačne pre jednotlivca, respektíve 89,2 eura, ak je viac posudzovaných osôb, nemusí byť vždy záchranou. Pri plánovaní možnosti zabezpečiť bývanie prostredníctvom výstavby nájomných bytov však treba rátať aj s tým, že už teraz finančne napäté rozpočty obcí nemusia zvládnuť napríklad investície do vybudovania potrebnej infraštruktúry, ciest a kúpy stavebných pozemkov.

■ PRÍNOS V ZAMESTNANOSTI

Nesúlad ponuky a dopytu na trhu s bytmi je jednou z prekážok pohybu pracovných síl a mobility obyvateľstva všeobecne. Za najväčšiu bariéru mo-

bility Slovákov ho považuje takmer 41 percent predstaviteľov samospráv. Svetová banka v štúdiu o životnej úrovni a nezamestnanosti poukazuje na trh s bytmi ako najväčší problém mobility Slovákov. Konkrétne, za hlavné príčiny považujú experti Svetovej banky vysokú cenu bytov, malý a drahý nájomný sektor najmä v rozvinutých oblastiach, ako aj administratívne náklady spojené so zmenou trvalého bydliska. Ceny za kúpu alebo prenájom bytu sú v Bratislave niekoľkonásobne vyššie ako v najmenej rozvinutých regiónoch Slovenska, čo podľa autorov štúdie obmedzuje možnosti sťahovania sa obyvateľstva najmä z týchto regiónov. Mobilita pracovných síl sa tak zužuje na dochádzanie za prácou, ktoré je však obmedzené vzdialenosťou pracovného miesta a nákladmi na dopravu.

prípadný odchod Grécka z európskej menovej únie zaplatia všetci aj Slovensko

Euroval nás bude stáť menej ako rozpad eurozóny

Oto BALOGH - Karikatúra: Andrej MIŠANEK

O platobnej neschopnosti Grécka sa na európskej scéne začalo prvýkrát otvorene diskutovať začiatkom roka 2010. Po dvoch rokoch zachraňovania Grécka členskými štátmi Európskej únie (EÚ) sú však výsledky tohto úsilia mizivé.

Štátny dlh Grécka sa vyšplhal na 368 miliárd eur (takmer 170 percent HDP) a reálne mu hrozí nútený odchod z eurozóny, aj keď zmluvy EÚ nepočítajú s možnosťou opustenia eurozóny niektorým z členských štátov. Aktuálny politický vývoj v Grécku túto možnosť pripúšťa. Po aprílových voľbách dopadli pokusy o zostavenie gréckej vlády neúspešne a v júni čakajú Grécko ďalšie parlamentné voľby. Ak sa po nich dostanú k moci strany, ktoré nebudú ochotné dodržiavať dohody s EÚ a MMF, je odchod Grécka z eurozóny vysoke pravdepodobný.

■ MILIARDY NEPOMOHLI

Napriek tomu, že Grécko vyčerpalo od svojho vstupu do EÚ zo štrukturálnych eurofondov asi 141 miliárd eur, jeho stúpajúce dlhy odradili súkromných investorov od poskytovania ďalších pôžičiek. Situáciu Grécka sa pokúsili riešiť ostatné štáty eurozóny spolu s Medzinárodným menovým fondom (MMF) poskytnutím pôžičky v objeme 107,3 miliardy eura v máji 2010 (bez účasti Slovenska). Ani tento krok nezabral, ale politici, ktorí majú nemalý podiel na nedodržiavaní platných pravidiel zo strany niektorých štátov EÚ, nemali od-

vahu priznať, že problémy Grécka nabierajú neúnosné rozmery. A tak v máji 2010 začala Európska centrálna banka (ECB) vykupovať grécke štátne dlhopisy, ktoré bude musieť v prípade vyhlásenia platobnej neschopnosti Grécka odpísať ako nedobytné pohľadávky a straty rozrátať medzi členské štáty EÚ. ECB odhadom (presné čísla ECB táj)

vykúpila grécke dlhopisy v objeme okolo 45 miliárd eur. Strata, ktorú by v takomto prípade muselo znášať Slovensko predstavuje 0,71 percent z vyššie uvedenej sumy, t. j. 318 miliónov eur.

Keďže ani prvá pôžička Grécku, ani výkup gréckych dlhopisov neznamenali definitívnu záchranu, Grécko dostalo z dočasného eurovalu a od MMF druhú pôžičku za takmer 173 miliárd eur a vo februári 2012 sa súkromné veriteľské

banky zriekli polovice svojich pohľadávok voči Grécku. Aktuálny vývoj ekonomiky Grécka napovedá, že ani tento krok nepomohol. Nie celý deficit platobnej bilancie Grécka je krytý súkromnými úvermi. Jeho nekryté záväzky voči ECB a národným bankám štátov eurozóny dosahuje sumu takmer 104 miliárd eur, z čoho podiel Slovenska predstavuje vyše miliardu eur. Z dočasného eurovalu čerpalo Grécko doteraz takmer 104 miliárd eur; náš podiel v prípade odchodu Grécka z eurozóny predstavuje okolo 824 miliónov eur. Slovensko ako člen MMF znáša na pôžičkách MMF pre Grécko riziko v objeme 87 miliónov eur. Náklady Slovenska v prípade vystúpenia Grécka z eurozóny (celkovo dostalo Grécko od európskych a svetových spoločenstiev finančnú injekciu v objeme 825 miliárd eur) sa tak blížila k sume 2,3 miliardy eur.

■ CÚVAŤ JE NESKORO

Slovensko sa síce na prvej pôžičke Grécku nepodieľalo, ručí však v eurovale. V prípade dočasného eurovalu (EFSF) predstavujú už spomínané záruky Slovenska 824 miliónov eur. Tento mechanizmus, založený členskými štátmi EÚ v máji 2010 na boj proti dlhovej

kríze, bude nahradený tzv. trvalým eurovalom (ESM). Ten má pomôcť štátom, ktoré nebudú schopné financovať svoje dlhy na finančných trhoch. Trvalý euroval vstúpi do platnosti v júli 2012 a členské štáty budú doň, na rozdiel od EFSF, musieť vkladať svoje príspevky aj v hotovosti. Pre zriadenie trvalého eurovalu bolo nevyhnutné odsúhlasiť zmenu Lisabonskej zmluvy. V prípade Slovenska tak urobila vláda I. Radičovej (proti hlasovali ministri za SaS) v auguste 2011. Túto zmenu potvrdil slovenský parlament v máji toho roku. Kodanská schôdzka ministrov financií eurozóny odsúhlasila, že oba eurovaly budú fungovať paralelne, až kým dlžníci nesplatia svoje záväzky z dočasného eurovalu. Až do tohto momentu sa budú pôžičky z dočasného eurovalu započítavať do verejného dlhu členských štátov eurozóny. Celková výška vkladu Slovenska do trvalého eurovalu bude 5,768 miliardy eur, z toho v hotovosti 659,2 milióna eur, ktoré zaplatíme v piatich splátkach. Prvých 132 miliónov eur je splatných do 15 dní od nadobudnutia platnosti zmluvy (pred jej ratifikáciou ju bude musieť odsúhlasiť NR SR); takmer rovnakú sumu musí Slovensko splatiť v tomto roku.

Nôž pod krkom

Obrovský dlh, pre ktorý sa Grécko ocitlo na pokraji krachu, vyvoláva čoraz silnejší tlak na jeho odchod z menovej únie. Európa, zmietaná dlhovou krízou, stále viac pochybuje o efektívnosti poskytovania ďalšej pomoci Grécku. Až júnové voľby totiž ukážu, či budú Grécko riadiť proeurópsky orientované politické strany, ktoré zabezpečia plnenie jeho záväzkov voči medzinárodným inštitúciám. Lebo zatiaľ opak je pravdou.

Brusel deklaruje, že miesto Grécka je v eurozóne, ale v názoroch na zotrvanie Grékov pri eure nevládne medzi európskymi politikmi jednota. Spája ich však strach z toho, že prípadný odchod Grécka z eurozóny spustí lavínu a v ohrození sa ocitnú aj Španielsko, Taliansko, Portugalsko či Cyprus, ktoré investori považujú za rizikové. Pravdepodobnosť, že Grécko eurozónu opustí, je dosť vysoká, ale z pohľadu Únie je oveľa kľúčovejší ďalší osud ekonomík Talianska a Španielska. Obe patria v rámci nej ku kľúčovým a prípadné sťahovanie peňazí investorov z týchto štátov môže výrazne predraziť úverovanie celej eurozóny. Trvalý euroval, ktorý vstúpi do platnosti v júli toho roku, má teda za cieľ ochrániť ekonomiky týchto dvoch krajín a zabrániť neriadenému rozpadu eurozóny.

Slovensko bude tiež súčasťou trvalého eurovalu a jeho celkový vklad do tohto záchranného mechanizmu formou upísania akcií predstavuje asi 5,77 miliardy eur a vklad v hotovosti takmer 660 miliónov eur. S pôžičkami eurovalu dosiahne slovenský verejný dlh v tomto roku historické maximum na úrovni 51,1 percenta hrubého domáceho produktu (HDP) a narazí na prvý strop dlhovej brzdy na úrovni 50 percent HDP. Druhý strop dlhovej brzdy na úrovni 53 percent bude slovenský verejný dlh atakovať v roku 2014.

Hľadanie odpovede na otázku, či si Slováci museli uviazať na krk takúto záťaž, nie je ľahké. Požičať si na to, aby sme mohli ručiť za dlhy iných, zdá sa na prvý pohľad iracionálne, zvlášť, ak Grécko naozaj vystúpi z menovej únie. Vyjde nás to viac ako draho, ale táto cena je podľa ekonómov ďaleko nižšia, ako tá, ktorú by Slovensko zaplatilo za neriadený rozpad eurozóny. Sme malý štát s proexportnou ekonomikou a prípadná recesia by nás definitívne položila na kolena. Obrazne povedané, máme nôž pod krkom a bočenie od európskych problémov by nám ten krk podrezalo. Definitívne.

Oto BALOGH
Foto: archív

Slovensko odstráni nevýhody, ktoré mu politicky nanútili pri vstupe do Európskej únie

Uzavretie blokov v Jaslovských Bohuniciach bol nezmysel

Dušan D. KERNÝ - Foto: internet

Slovenská vláda chce odstrániť nevýhody, ktoré v oblasti energetiky priniesol zle vyrokovaný vstup do Európskej únie. Z výrobcu lacnej energie sme sa stali dovozcom drahej energie. Pod nátlakom a príspevím stranického lobingu vtedajšieho ľudoveckého rakúskeho kancelára v prospech vtedajšieho slovenského predsedu vlády z SDKÚ-DS Slovensko odstavilo po roku 1998 dva modernizované bloky atómovej elektrárne v Jaslovských Bohuniciach. Uzavretie bolo nezmyselným politickým rozhodnutím, neopieralo sa o odborné posudky.

Cieľom terajšej vlády je energetická sebestačnosť a bezpečná energetika. Znamená to dostavbu blokov jadrovej elektrárne v Mochovciach pri Leviciach, ale aj stavbu novej v Jaslovských Bohuniciach pri Trnave. Jadrová energia je pre Slovensko nevyhnutne potrebná. Bez jadra niet bezpečnej energetiky a v tom Slovensko našlo podporu aj v EÚ. Predseda vlády R. Fico je prvým ústavným činiteľom, ktorý na európskom fóre jednoznačne vyhlásil, že Slovensko muselo odstaviť dva dobré, zdravé, bezpečné a modernizované bloky atómovej elektrárne v Bohuniciach. „Vyradili sme energiu, ktorú sme vyrábali lacno a teraz dovážame draho,“ vyhlásil na prestížnom Európskom jadrovom fóre v Bratislave.

Nejde len o kritiku politického rozhodnutia koalície vlády M. Dzurindu, ktorého podoba sa zrodila v Bruseli za účasti vtedajšieho vyjednávateľa J. Figela. Nejde o minulosť, ale o budúcnosť. Ide o dôsledky rozhodnutia: na odstavené bloky dnes Slovensko nemá dostatok peňazí. Táto vláda požiadala od Bruselu zvýšenie financií, inak Slovensko nemôže garantovať, že dodrží záväzky.

■ NOVÁ ATÓMOVÁ ELEKTRÁREŇ

Programom je stavba nových blokov atómovej elektrárne v Bohuniciach. Zámer je zmluvne dohodnutý s českou vládou. „Slovensko má ako jeden z mála štátov na svete unikát-

nu infraštruktúru a know-how s jadrovou energiou a so skúsenosťami s bezpečnosťou jadrovej energie. To všetko sa sústreďuje práve v Jaslovských Bohuniciach,“ konštatovalo sa na Európskom jadrovom fóre.

Stratégia je zvrátiť situáciu a vymaniť Slovensko z pozície dovozcu drahej energie. Bez stratégie štátu a garancií pre národohospodársky výhodné a bezpečné projekty sa nedá v oblasti výstavby atómových elektrární postupovať. Európske jadrové fórum v Bratislave, v poradí siedme, to demonštrovalo. Počas predchádzajúcich R. Fico dosiahol zhodu tak s českým predsedom vlády M. Topolánkom, ako aj s J. Fišerom. Teraz sa zhodli s českým predsedom vlády P. Nečasom. „Český štát má záujem o dohodu so slovenskou vládou, stojíme o spoluprácu v Jaslovských Bohuniciach, udalosti vo Fukušime nezmenili plány Českej republiky, jadrová energia by mala naďalej zostať štandardom.“ Česko i Slovensko sa zhodli na tom, že na obrovskú investíciu je úplne legitímne hľadať strategického partnera, rozložiť to riziká na viacerých. Treba sa na to pozeráť odborne a bez ideologických či politicky zafarbených okuliarov. O dostavbu Temelínu majú o. i. záujem čínske, ako aj ruské firmy. Okrem toho je tu aj odpor ekológov a „zelených“ politických strán či poslancov. Aj projekt Jaslovské Bohunice sa teda má na čo „tešiť“.

Česko síce smeruje k dosiah-

nutiu hranice výroby energie z alternatívnych zdrojov, ale ako povedal P. Nečas: „Energia z obnoviteľných zdrojov stojí obrovské náklady na cenách pre spotrebiteľa, ale platí aj

štát, táto energia je dotovaná štátom. Pri štátom dotovaných cenách teda dochádza k pokriveniu trhu. Preto v tzv. energetickom mixe – teda výrobe energie z rozličných zdrojov – má jadro dôležitú úlohu.

■ NOVÉ POMERY

Česko, ako potvrdil jeho predseda vlády, bude stavať nové bloky atómovej elektrárne v Temelíne. Tak ako Mochovce sú historicky najvyššou súkromnou investíciou na Slovensku, Temelín bude historicky najvyššou českou zákazkou – odha-

dovaná cena jedného bloku jadrovej elektrárne sa pohybuje na úrovni 100 miliárd českých korún. Úloha českého štátu je nezastupiteľná. V ČEZ, ktorá „stavia“ Temelín, má

štát rozhodujúci podiel a konečné slovo – a má aj 49-percentný podiel v spoločnosti na novú výstavbu v Jaslovských Bohuniciach. Slovensko a Česko sa takto pripravujú na čas nových energetických pomerov v Európe, na čas, keď Nemecko postupne uzavrie svoje atómové elektrárne. „Toto nemecké rozhodnutie zdraží energiu v Nemecku a vo všetkých ekonomikách naviazaných na nemecký trh,“ vyhlásil v Bratislave v prítomnosti českého a slovenského predsedu vlády eurokomisár pre energetiku G. Ottinger.

Biskup Dominik Hrušovský sa v živote riadil heslom Dispercos congregare – zhromažďovať roztratených

Matičný duch nesmie ochabnúť – treba, aby sa zaskvel v plnej činnosti

Mal dvadsať rokov, keď odchádzal zo Slovenska. Vrátil sa sedemdesiatšesťročný. Študoval na Pápežskej Lateránskej univerzite v Ríme. Za kňaza ho vysvätili 23. decembra 1950 v Ríme bez účasti rodiny a priateľov zo Slovenska. Taká bola doba. Licenciát teológie dosiahol v roku 1951. Narodil sa v Česko-Slovensku (1. júna 1926) vo Veľkej Mani. V rokoch 1938 – 1945 sa obec stala súčasťou Maďarska. Keď v roku 1946 odchádzal na štúdiá do Ríma, opäť z Česko-Slovenska. Pracoval pre Vatikánsky rozhlas, bol jedným z prvých pracovníkov Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme. Bol kaplánom vo farnosti Pieve di Alpago a farárom vo farnosti Goima di Zoldo v Taliansku. Bol profesorom Pápežského regionálneho kňazského seminára vo Viterbe. Biskupskú vysviacku prijal 6. januára 1983 v Bazilike sv. Petra v Ríme z rúk pápeža Jána Pavla II. Na Slovensko sa vrátil v roku 1992. Krátko zastával funkciu generálneho tajomníka Konferencie biskupov Slovenska, lebo ho pápež Ján Pavol II. v roku 1996 vymenoval za apoštolského nuncia v Bielorusku. Mons. Dominik HRUŠOVSKÝ dnes žije pod nitrianskym hradom, v susedstve kardinála Korca.

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ – Foto: Ladislav LESAY

● **Mimo Slovenska ste prežili vyše polstoročia. Napriek tomu ste horlivým národovcom. Čo to spôsobilo?**

Ja som sa Slovákom narodil. Tak čím som mal byť? Výchova v rodine nebola výslovne národná. Skutočnosť, že sme Slováci, sme prijímali ako samozrejmosť. A tohto ducha sme dostávali aj v škole, vo samovzdelávacom krúžku v mariánskej kongregácii, aj od profesorov.

● **Vaša rodná obec sa v rokoch 1938 – 1945 stala súčasťou Maďarska. V tom čase ste maturovali, bolo to veľmi komplikované obdobie?**

Maturoval som neskoro, až v auguste, lebo to bol vojnový rok. Keď prešiel front, znova nás priradili k Česko-Slovensku. V obci však zostala maďarská administratíva. Autority potrebovali úradníkov a učiteľov. Študenti z vyšších tried gymnázia boli zaradení buď do procesu vyučovania, alebo administratívy. Komu sa čo ušlo. Ja som sa dostal za úradníka v Dolnom Oháji, ale už 15. augusta som šiel na návštevu do bratislavského seminára a požiadal som o prijatie. Hneď ma zobrali. Nastúpil som o mesiac.

● **Nastali roky prenasledovania cirkvi na Slovensku. Ako si spomínate na toto obdobie?**

Už po prechode frontu som bol presvedčený, že nastáva vláda komunistov. Keď som pracoval ako úradník, prijímal som poštu i z úradných miest aj z ministerstiev. V direktívach už boli pokyny na zoštatnenie škôl, rozpustenie cirkevných. Takže mne zbytočne hovorili o komunizme, že nebol sa, u nás to bude len prechodné. Reku, čerta starého prechodné, možnože Rusi to ešte celkom neberú do rúk, ale to nás určite čaká.

● **Kedy ste sa rozhodli, že idete študovať teológiu, že sa stanete kňazom?**

Vždy. Ja som ničím iným nechcel byť.

● **Boli ste najstarší z detí?**

Nie, druhý. Najstarší bol Paľo (bývalého predsedu NR SR otec). Rodený roľník, Slovák ako hrom.

● **Ale jeho Paľo nie je Slovák ako hrom (smiech).**

To už je vplyv obdobia, v ktorom študoval. Keby mal v minulosti viacej stykov so mnou, možno by sa bol všetičomu ešte naučil. Keď hlasoval proti zvrchovanosti Slovenskej republiky, vytkol som mu, či sa nehanbí (smiech).

● **Čo sa vám páčilo na kňazskom povolani. Rodičia vás k tomu viedli?**

Aj rodičia, veď aký bol život v našich rodinách? Kostol a modlitba mali vždy svoje prvoradé miesto. S pánom farárom som bol tiež veľký kamarát, miništroval som od útleho veku, až kým som neodšiel do seminára. Môžem povedať, že celá dedina bola nábožensky orientovaná. Ľudia v tom čase farárom ešte verili.

● **Začali ste študovať teológiu v Bratislave, ale už po roku ste odišli do Ríma.**

Mojím cieľom bolo študovať v zahraničí. Keď som v štyridsiatom šiestom odchádzal, trnavský biskup Jantusch mi povedal: „Choď, nemysli na nič, pripravuj sa na kňazstvo. O päť rokov sa vrátiš a budeš pokračovať v kňazskej robote na Slovensku.“

Toto bola moja úloha a ja som jej bol oddaný.

● **Ako ste v Ríme vnímali, čo sa po vojne dialo na Slovensku?**

Bol som ešte na Slovensku, keď priviezli Tisa spútaného. Ja sám som nikdy nežil v Slovenskej republike, ale vždy som sa cítil Slovákom. Nikdy som osobne Tisa nevidel. V tie dni som bol v seminári v Bratislave a trochu sme si dávali pozor, aby sme sa zbytočne neukazovali po meste. No a to ma viedlo k tomu, aby som sa zamyslel, prečo idú Tisa obesiť. Videl som v tom krivdu, ktorú konal štát na Slovákov. Na Tisovi aj na nás všetkých. S tým som odchádzal do Ríma. Vždy som s láskou pozeral na Slovensko, na našu vlasť aj na Tisa, pretože on reprezentoval slovenskú ideu: Za Boha život, za národ slobodu. Hlinka a Tiso, to boli charizmatické postavy Slovákov.

● **Mali ste v Ríme dost informácií o tom, čo sa doma deje?**

O procese s Tisom dokonca z prvej ruky. Poslednú noc s ním strávil kapucín Hilár Párik, ktorý potom ušiel do cudziny a prišiel do Ríma. Do detailov nám rozprával o celej noci pred popravou. S Párikom som sa potom ešte stretol v Kanade, kde pôsobil na sklonku života ako spovedník v jednom pútnickom meste.

● **To muselo byť silné rozprávanie.**

Aj bolo a zapôsobilo na nás. Skôr kňazsky než národne. My sme totiž odišli z Česko-Slovenska a do národných otázok sme tak akosi ani nevkrčili. V tom čase nás v Nepomúcene navštívil aj Konštantín Čulen, autor knižky o Tisovom procese. Takže v takomto ovzduší sme žili. O Tisovi som si myslel, že bol v prvom rade čestný a dobrý kňaz.

● **Po roku 1948 ste sa už nemohli vrátiť do rodnej krajiny. Zostali ste v Taliansku, neskôr ste pôsobili vo Francúzsku. Z toho 26 rokov vašej činnosti je spojených so Slovenským ústavom sv. Cyrila a Metoda v Ríme. Čo znamenal tento ústav pre slovenskú emigráciu?**

Pôvodný úmysel bol dôstojným spôsobom osláviť 1 100. výročie od príchodu sv. solúnskych bratov k nám. Na Slovensku to nebolo možné. Tak sme si povedali, urobíme to v zahraničí, nakoľko to pôjde. No a medzitým vznikla potreba niekoľkých prác, ktoré nám situácia sama ponúkala. V tom čase som bol ešte mladý študent teológie.

● **Vy ste v roku 1981 privítali na pôde ústavu pápeža Jána Pavla II., kde bol v tom čase jediný chrám na území Ríma zasvätený sv. Cyrilovi a Metodovi. Už ich je viac?**

Je pravda, že som o tom napísal do Hlasov z Ríma, ale neuspokojil som sa len s tým. Osobne som navštívil kardinála Pollettiho, generálneho vikára Svätého Otca a šéfa rímskej diecézy, a povedal som mu, že by bolo pekné,

keby niektorý z nových chrámov bol zasvätený sv. Cyrilovi a Metodovi. On si to poznamenal a sľúbil, že prvý chrám, ktorý postavia, bude zasvätený týmto svätým. A sľub splnil.

● **Je o vás známe, že ste veľa cestovali. Mali ste to v pracovnej náplni?**

Keď som sa stal biskupom, tak som mal zodpovednosť za všetkých diecézných kňazov zo Slovenska, ktorí žili v cudzine.

● **Veľa času ste venovali rozhlasovým príhovorom k Slovákom.**

Keď som v roku 1946 prišiel do Ríma, Vatikánsky rozhlas po slovensky ešte nevysielal. Tvrdili nám, že nemajú dosť slovenských autorov. Tak sme sa ponúkli my mladí študenti Nepomucena.

● **Mali ste nejaký ohlas, spätnú väzbu z domu?**

Nie, len sme vedeli, že nás počúvajú. No a potom sa mi to potvrdilo, keď som v roku 1968 po dlhom čase prvý raz navštívil Slovensko.

● **Definitívne ste sa vrátili až v roku 1992. Mali ste nejaké očakávania? Hovorilo sa už o samostatnosti Slovenska, ako ste to vnímali?**

O tom sme v Ríme neuvažovali.

● **A keď došlo k rozdeleniu, ako ste sa na to pozerali?**

Že bolo načase. Ale táto téma nebola súčasťou môjho života. Nevenoval som sa politike. Zo seminára som vyšiel v roku 1951 a išiel som za kaplána do severného Talianska. Prijímal ma generálny vikár v diecéze Albino Luciani, ktorý sa o pár rokov stal pápežom Jánom Pavlom I.

● **Onedlho po tom, čo ste sa vrátili na Slovensko, vás vyslali do Bieloruska. Ako ste to vnímali? Veď ste zastávali vysokú funkciu v Konferencii biskupov Slovenska.**

Domov som prišiel za pomocného biskupa arcibiskupa Sokola. Hneď na prvej schôdzke samostatnej slovenskej biskupskej konferencie ma zvolili za generálneho sekretára KBS. V tejto funkcii som nadobudol široké kontakty so všetkými spoločenskými vrstvami. Spočiatku som sa chcel iba oboznámiť so situáciou. Ale samozrejme keď išlo o podstatné veci, tak som sa ohlásil.

● **Napríklad?**

Keď išlo o zvrchovanosť. Prišla výzva zo Slovenskej národnej rady, aby sme sa k tomu vyjadrili, že vláda si želá, aby aj KBS povedala k tomu svoje slovo. Keď sme mali hlasovať, povedal som, bratia, predsa my vidíme v našich nových slovenských dejinách neprestajné úsilie o samostatnosť. A to je nerozlučne spojené so samobytnosťou.... Myslím si, že aj my sa musíme vyjadriť s národom a hlasovať alebo dať vedieť vláde, že sme všetci za samostatnosť. Nasledovala dlhšia diskusia.

● **Klérus nebol jednoznačný v týchto otázkach?**

Nebol. Na jednej strane boli starí hlinkovci, na druhej mladší, ktorí hovorili, nesmieme skončiť ako Tiso. Žeby nás všetkých jeden po druhom obesili. Vtedy ešte v KBS mal hlavné slovo kardinál Korec. A ten mal takú jasnú slovenskú orientáciu, cirkevnú, nie nejako politickú, ale jasne vyhranenú slovenskú pozíciu. Akú má aj teraz. KBS to napokon jednomyselne schválila.

● **Spišský biskup Tondra bol jediný, ktorý nedal príkaz zvonit' na kostolných zvonoch na počesť prijatia deklarácie o zvrchovanosti SR. Hovorili ste s ním o tom?**

On bol predsedom KBS a ja jeho generálnym sekretárom, takže sme častejšie museli hovoriť aj o takýchto veciach. Vždy som mal dojem a potom aj presvedčenie, že on je tak trochu česko-slovensky orientovaný. Že v tom nevidí to nebezpečenstvo, ktoré som videl ja a vidím dnes a budem vidieť vždy. Myslím si, že samostatnosť slovenského národa je normálnym riešením.

● **V súvislosti so sv. Cyrilom a Metodom vyvstáva otázka – Devín alebo Nitra? Alebo oboje? Ktorá lokalita podľa vás je viac spojená s pôsobením vierozevestov?**

S touto otázkou som sa stretával celý život. Aj v Ríme sme mali tento problém. Páter Lacko v Slovenskom ústave sv. Cyrila a Metoda rozhodne za Nitru nebol. Ale vo mne sa teraz po príchode do Nitry ujashujú isté fakty a myslím si, že zástoj Nitry bol umelo potláčaný. Či naozaj Cyril a Metod boli tu, či Metod tu zomrel a podobne, to nám história ukáže. Som presvedčený, že teraz už slovenskí historici zabudnú na kadejakých Kováčov, ktorí v SAV tárajú. Fakt je ten, že my sme nikdy nedokázali s tvrdosťou, so serióznosťou svoje presvedčenie presadiť. Neukázali sme, nakoľko nám bolo spolužitie s Čechmi nebezpečné. Ešte dnes tomu naša mládež neverí. Neberie to vážne. Keď som sa vrátil z Minska na Slovensko, tak som videl to celkové ovzdušie, ktoré ma urobilo smutným. V tom zmysle, že sa mi zdalo, akoby tí mladí ľudia nechceli byť Slovákmí. To je bolestné.

● **Vyššie päť rokov ste boli veľvyslancom Svätej stolice v Bielorusku. Aká je bieloruská spoločnosť?**

Biela (smiech). Bielorusko je vo veľkej väčšine pravoslávne. Pred vojnou malo okolo 10 miliónov obyvateľov, vo vojne stratilo dva milióny mladých mužov. Z 8 miliónov ľudí sa

80 percent považovalo za pravoslávnych, asi 15 percent tvorili katolíci a ostatní rozdelení tak všelijako...

● **A čo gréckokatolíci?**

Boli, kedysi oni boli väčšina v národe, teraz už nie, pretože začiatkom predošlého storočia ich cársky režim kynožil. Úplne vystriedal. Jedenástich mužov pápež Ján Pavol II. beatifikoval. Ide o tzv. pratulínskych mučeníkov. To znamená, že to zodpovedá historickej realite. Takže boli tam aj gréckokatolíci, ale práve z tohto dôvodu sa boja prihlásiť k svojmu náboženstvu, lebo vždy môže tá nenávisť vzbĺknúť.

● **A z čoho prameni?**

Oni gréckokatolíctvo považujú za popieranie pravoslavia ako takého. A to nemôžu zniesť.

● **Aký je Lukašenko?**

Lukašenko je pravoslávny ateista, povedal (smiech). Je inžinier agromómie, zootechnik...

● **Prečo je taký neželaný?**

Pretože nemá pekný výzor, pravda? Bielorusko má zatiaľ neobjavené podzemné bohatstvá, lebo nemá dostatok kapitálu na prieskumné práce. Takže o to je záujem a samozrejme s tým už ide aj duša národa. A to by som zdôraznil a dal na prvé miesto. Američania vydávajú v Bielorusku mesačník Minsk News. Každý mesiac uverejňujú prieskumy verejnej mienky. Lukašenko má trvale 60- až 70-percentnú podporu obyvateľstva.

● **Cítili ste sa tam dobre?**

Ja osobne áno. Nemal som s nimi ťažkosti ani v cirkevných otázkach. Veď čo bol najväčší problém pri vymenúvaní biskupov na Slovensku? Že štát do toho vŕtal až do poslednej chvíľky a nedal povolenie vymenovať nových biskupov, nikoho. Keď som tam prišiel, videl som, že chýbajú biskupi. Že jeden nemôže mať štyri päťtiny Bieloruska pod rukou. Kým sa mu kňaz dovoľá, môže byť neskoro. O situácii som informoval štátneho sekretára vo Vatikáne a hľadali sme riešenie. Začali sme od pomocných biskupov a akurát v týchto dňoch bol prvý z tých, ktorí boli vtedy vymenovaní, preložený do inej diecézy.

● **Matica slovenská vás v roku 1997 pocítila cenou Štefana Moysesu. Aký je váš vzťah k Matici?**

Som čestný člen Matice. V Maďarsku sme si ju veľmi vážili. Do slovenských dedín nám posielala slovenské knihy. Nikdy nás nestratila zo zreteľa. Takže ja mám voči Matici aj morálnu povinnosť uznať to a s úctou na ňu hľadiť. Raz sa ma verejne pýtali, čo si myslím o tom, že biskup Baláž nie je v Matici. Odpovedal som, že nástupca Štefana Moysesu, prvého predsedu Matice slovenskej, by tam mal mať svoje miesto. No a Baláž mi odkázal, aby som dal veci pokoj. Ale ja som presvedčený o tom, že keď prvým predsedom Matice bol bansko-bystrický biskup, mohol byť aj teraz. No nie?

● **Ja neviem...**

Vy sa nechcete vyjadriť (smiech). Ja si to myslím. Potom sme nadávali už mohli na kohokolvek – aj na to, čo tam robili. Ja si len prajem, aby duch, ktorý bol pri vzniku Matice, neochabol, nebol nikým udúšaný a zaskvel sa v plnej činnosti. Lebo to bol duch kresťanský, národný, to bol duch náš.

Aj v žilách Maďami zbožňovaného Lajosa Kossutha kolovala slovenská krv

Miss Totica a ďalšie frčky slovenskej povaha

Zrkadlom národných vlastností môžu byť aj príslovia, ktorými sa susediace etniká vzájomne charakterizovali. Obvykle bývajú výstižné, hoci sa len v skratke vyjadria o hlavných črtách toho či onoho národa. Také sú aj maďarské príslovia o Slovákoch. Ako to už medzi susedmi býva, nie sú lichotivé, no môžu byť pre nás poučné. Len im treba správne porozumieť.

Bezpochyby najznámejšie je to hanebné: „Tót nem ember.“ Prekladá sa ako Slovák nie je človek. Pôvodne bolo súčasťou dlhšieho veršika: „Kása nem étel, bot nem fegyver, Tót nem ember.“ Kaša nie je jedlo, palica nie je zbraň a Slovák nie je... človekom? Je však správne takto preložiť slovo ember? Má to vari znamenať, že Maďari, ktorí kedysi stvorili toto príslovie, nepovažovali Slovákov za ľudí? Svojich učiteľov a budovateľov spoločného štátu by takto ponížili?

■ NEHORÚCA KAŠA

V staršej slovníkovej literatúre význam slova ember znamená nielen človek, ale aj chlap. Takže správny preklad by mal znieť: Kaša nie je jedlo, palica nie je zbraň a Slovák nie je chlap. Maďari akiste mali na mysli, že Slováci sú málo výbojní, málo vzdorovití, viac poddajní, a preto sa im zdali málo mužní či chlapeckí. Takto príslovie chápali aj niektorí rozhladenejší slovenskí národovci v 19. storočí a dávali mu za pravdu. Naši buditelia sa právom sťažovali na mäkkosť, poddajnosť, nevybojnosť, na obnažené a sklonené hlavy robotou zocelených Slovákov pred telesne chatrnými, ale panský oblečenými osobami. Tiež na ich poklonkovanie – „pán veľkomožný, osvietený, urodzený“, na onikanie slúžnemu, notárovi i nájomcovi začadenej krčmy a to aj v časoch, keď už polstoročie panovala občianska rovnosť. Ešte aj na konci 19. storočia agitátori ľudovej strany vyzývali Slovákov, aby sa nebáli slúžneho ani notára, ak platia dane a dodržiavajú zákony...

■ POVESTNÁ PODDAJNOSŤ

Ponechajme stranou úvahy, prečo sa ujal účelový preklad – Slovák nie je človek, čo napokon vyhovovalo aj Maďarom. Aj dnes sa môžeme presvedčiť, že submisívnosť (ústupčivosť, podriadenosť) máme azda aj zakódovanú v génoch. Kde hľadať korene našej mäkkosti a poddajnosti? Nuž u ruského kronikára Nestora, ktorý začiatkom 12. storočia zredigoval staré letopisy zachytávajúce aj dávnu ústnu tradíciu, čím vznikla tzv. Nestorova kronika, známejšia pod označením Povešť vremenich let. Hovorí sa v nej: „Slovania sa v pradávnych dobách usadili popri Dunaji, tam, kde je dnes (v Nestorovej dobe) uhorská a bulharská krajina. Keď však Vlachovia (Kelti) napadli dunajských Slovanov a usadili sa medzi nimi, títo odídcu usadili sa na Visle a nazvali sa Lachmi, druhí Luticmi, iní Mazovčanmi a Pomoranmi, ktorí sa usadili na Dnepre, nazvali sa Polňami, druhí Drevľanmi atď.“

Z Nestorovho tvrdenia vyplýva, že časť slovanských kmeňov, čo nechceli znášať keltské jarmo, opustili svoju pravlasť. Realisti si povedali: „Nejak bolo a nejak bude,“ a prijali nadvládu Keltov. Keďže si na poddanstvo zvykli, po páde Keltov sa ľahšie podrobili novým pánom – najprv Rimanom, potom Gepidom, Gótom i Avarom, až nakoniec sa natrvalo ocitli v susedstve a neskôr aj v spojení so siedmimi kočovnými kmeňmi, z ktorých jeden sa nazýval Meder. A táto prispôsobivá, realistická a menej výbojná časť Slovanov, to sme my Slováci. Na našu starobylosť môžeme byť právom hrdí, už menej však na ochotu znášať cudziu nadvládu. Poddanstvo voči domácej aj zahraničnej vrchnosti koluje v našich žilách podnes. Berme si príklad trebárs aj

z Maďarov, ktorí nedbajú na vyhrážky Bruselu, Medzinárodného menového fondu a ktovie koho ešte a rozpočtový deficit znižujú zdanením zahraničných monopolov. U nás je to naopak...

■ DRUHÉ PRÍSLOVIE

Podobnú charakterovú vlastnosť Slovákov glosuje aj druhé maďarské príslovie: „Attilának csak a neve halására, kibujt a Tótból egész pára.“ Len čo Slovák začul meno Attilovo, stratil všetku paru. V týchto slovách sa opäť zrkadlí náš strach pred mocnými. Zároveň tým však Maďari potvrdzujú existenciu Slovákov v Karpatskej kotline už v časoch Attilových, teda v piatom storočí. Viacerí po slovensky píšuci historici však nechcú o tom ani počuť. Nuž vďaka, Maďari, za uznanie našej starobylosti, aj keď sme sa vraj toho Atilu predsa len trochu báli. Neboli sme sami. Triasla sa pred ním celá Európa.

■ SRBSKÁ SLOVESNOSŤ

Ešte treba pripomenúť jedno, dnes už zabudnuté srbské príslovie o Slovákoch a aj o Maďároch: „Nebi bili Toti, nebi bili Mađžari.“ Ak by nebolo Slovákov, neboli by ani Maďari. Srbi, ktorí obývali južné územia Uhorska, pozorovali, ako sa zo Slovákov stávajú Maďari. Kde sa Slováci hromadne usadili, tam si dlhšie udržali svoju identitu. Veď ešte za prevratu v roku 1918 najväčším slovenským mestom v Uhorsku bola Békešská Čaba, vzdialená od slovenského etnického územia 150 kilometrov, s takmer 30 tisíc Slovákmí. V Bratislave ich žilo necelých 12 tisíc. V prvej polovici 18. storočia Slováci prichádzali na Dolnú zem organizovane vo väčších skupinách a vytvárali tam slovenské dolnozemske osady. Potom však hromadná migrácia slabla a rýchlo ju prevýšilo sťahovanie jednotlivcov. Tí sa usadili v krajoch, kde boli Maďari, a zakrátko sa tam asimilovali. Ak nie rodičia, tak celkom iste ich deti. Ako príklad môže poslúžiť slovenský národovec Samuel Hojč, autor po nemecky písanej národnej obrany Máme sa stať Maďarmi? Koncom päťdesiatych rokov 19. storočia sa z Mičinej, kde pôsobil ako evanjelický kňaz, presťahoval do jednej obce v Žadunajske na zdedenom statku začal hospodáriť. V čisto maďarskom prostredí sa jeho deti pomaďarčili. Syn už bol Hoitsy Pál a patrili k najradikálnejším poslancom Strany nezávislosti. Sníval o jednorečovom, tridsaťmiliónovom Uhorsku.

■ KOŠUTOVA MAĎARČINA

Aj v žilách povestného diktátora Uhorska v meruósmych rokoch Ľudovíta Košuta, kolovala slovenská krv. Maďarom sa stal až na chýrnej škole v Blatnom Potoku, kam ho otec poslal, aby sa riadne naučil po maďarsky. V dome svojich rodičov v juhozemplínskom Monoku maďarčinu sotva mohol počuť, iba ak na ulici. Ako malý chlapec počas dlhšieho pobytu u starých rodičov v Košútoch, neďaleko Martina, veľa z maďarského jazyka zabudol. Ešte v sedemdesiatych rokoch 19. storočia ukazovali v Martine slovenský šlabikár, z ktorého sa malý Lajko učil čítať...

Aj ďalšia veľká postava revolúcie Alexander Petrovič alias Šándor Petöfi bol pôvodom čistý Slovák s veľkým talentom pre maďarskú poéziu. Maďari usilovne zahľadzovali stopy po jeho slovenských koreňoch, a preto z peš-

tianskej evanjelickej matriky v šesťdesiatych rokoch predminulého storočia vytrhli záznam o konfirmácii Alexandra Petroviča, zapísaný Jánom Kollárom v biblickej češtine.

Celé dve storočia z málo úrodných slovenských krajov každú jar odchádzali desaťtisícové zástupy, aby si na dolniackych panských majeroch zarobili nejaký ten groš a doviezli si domov výmlatok – niekoľko meríc dobrej pšenice. Kofki tam ostali natrvalo, to už sa nedá porátať. Za Uhorska sa hovorilo, že keď si v hociktorom maďarskom meste sadnú k stolu traja muži, jeden má iste priezvisko slovenského pôvodu. Nad vyludňovaním Slovenska si povzdychol aj Andrej Sládkovič: „Hej, unáša Váh Hron, unáša sypkú zem hornú na tie pusty Dolnej zeme... tajde zem i ľud, hej, biedna ty Slovač, tamhor vyhynieš a dole sa stratiš...”

■ REČ ČÍSEL

Čísla štatistík sú síce suché, ale veľa napovedia. V roku 1720 žilo v Oravskej stolici 22 750 ľudí, v roku 1787 už 74 144, ale do roku 1910 pribudlo už len štyri a pol tisícky obyvateľov. Osem rokov pred rozpadom monarchie mala Orava 78 745 obyvateľov. V deviatich slovenských stoliciach na ľavom brehu Dunaja (Orava, Tekov, Hont, Novohrad, Bratislava, Nitra, Zvolen, Turiec a Liptov) vzrástla medzi rokmi 1720 a 1910 obyvateľstvo štvornásobne, z 508 tisíc na 2 085 000. V tom istom období v jedenástich zadunajských stoliciach sa obyvateľstvo rozmnožilo šesťnásobne, z 507 tisíc na 3 175 000. Ešte markantnejší vzostup zaznamenali stolice medzi Dunajom a Tisou, kde v roku 1720 napočítali 200 000 ľudí, no v roku 1910 už 4 213 000, teda 21-násobný vzrast. Békešská stolica, kam smerovali zástupy slovenských migrantov, je opakom Oravy: zo 6 200 obyvateľov v roku 1720 stúpol ich počet do roku 1910 na 298 000. Väčšina z nich boli pôvodom Slováci. Pravdu mali Srbi – ak by nebolo Slovákov, ani Maďarov by nebolo. Nech nás ale nemýli, že nás nazývali Totmi, azda to pochytili od svojich maďarských susedov, pre ktorých Slovák bol len Tót. Oficiálne dokumenty ani tlač iné pomenovanie nepoznali.

■ BOLI SME IM DOBRÍ

Na sklonku 1. svetovej vojny sa to akoby šibnutím čarovného prútika mení. Maďarské noviny sa hemžia cituplným „kedves szlovák szomszédunk“ (milí naši slovenskí susedia), politici spomínajú „hű szlovák nép“ (verný slovenský ľud) alebo aj „mi Szlovák testvérünk“ (naši slovenskí bratia). Za Dunajom a ľpľom až do 2. svetovej vojny sa namiesto Felvidék viac používal geografický termín Szlovenszókó, oveľa dôslednejšie ako dnes. Srbi označenie Toti účelovo nezmienili. Ešte v lete roku 1933 v Belehrade usporiadali súťaž Miss Totica – o najkrajšiu vojvodinskú Slovenku. Zo Slovenska sa ozývali hlasy nevôle. Tót sa považovalo za ponižujúce a hanebné pomenovanie. Ale znalec slovenskej minulosti Jozef Škultéty upokojoval rozpalené mysle. Pripomínal, že Slováci majú byť skôr hrdí, lebo Tót vraj poukazuje na našu starobylosť. Jeho argumenty, že Maďari skomolili jedno z našich dávnych mien Gót na Tot, si však málokto všimol. Môžu mať Slováci niečo spoločné s Gótmí, Gotinmi či Kotinmi? Ale to je už iná téma...

Ivan MRVA

Slovenská zahraničná literatúra nie je veľmi bohatá na autorov a ani na diela. Niet sa čomu čudovať. Všetci potencionálni autori – emigranti od samého začiatku pobytu za hranicami – tvrdo zápasili o každodenných chlieb a ak sa vôbec mohli chytiť pera, ich diela poznačili pocity krivdy, prirodzená ľudská nostalgia za rodným domovom a zážitky zo zápasu o vlastnú existenciu v ich novej vlasti. Kniha analýz a esejí slovenského emigranta Jána Zvalu Kvadratura kruhu – Ozveny a výzvy z Kanady je v tomto smere vzácnou výnimkou.

Kniha ako svedectvo o poprevratových časoch

Kanadské ozveny Jána Zvalu

Doktor práv Ján Zvalo sa narodil roku 1932 v Topoľčanoch v rodine advokáta. V štyridsiatom deviatom jeho otca zaistili a bez súdneho rozsudku poslali na nútené práce v uránových baniach v Příbrame. Sedemčlennú rodinu v päťdesiatom druhom roku nútene vysťahovali z ich rodinného domu v Topoľčanoch a vysídlili na vidiek do malého domčeka bez elektriny a základného vybavenia. Jána Zvalu po maturite neprijali na štúdium medicíny a „vojenskú službu“ si odsľúžil ako „politicky nespohľadlivý element“ v pomocnom technickom prápore (PTP). Nečudo, že v roku 1968 emigroval aj s manželkou na Západ a napokon sa usadili v Kanade – bez základnej znalosti angličtiny či francúzštiny. Nemali to teda ľahké ani v podmienkach slobody a demokracie.

■ ZASVÄTENÉ RIADKY

O to obdivuhodnejšie je, že ani za takých ťažkých podmienok Ján Zvalo nestratil schopnosť nezaujatého pohľadu na „socializmus“ vo svojej starej vlasti a ani schopnosť analytického i syntetizujúceho pohľadu na javy a diania vo svojej novej vlasti a vo svete. Preto je celkom logické, že na prevratové a prevratné udalosti u nás po roku 1989 reagoval zasvätenými analýzami a esejami. Reagoval na ne pohoťovo v čase, keď sa odohrávali, a v celom diapazóne problematiky. V knihe Kvadratura kruhu sú zaradené autorove eseje z rokov 2001 – 2010 a tematicky rozčlenené do piatich kapitol. Veľkú pozornosť v nich venuje ľudským právam a praktickej demokracii. Nerobí to z aspektu neustále omieľaných fráz a téz, ale z hľadiska praktických skúseností občana s demokratickým štátom a s politickým zneužívaním médií v demokratickom štáte.

■ POSTOJ KU GLOBALIZÁCII

Globalizáciu ako „proces koncentrácie svetového bohatstva do rúk anonymných vlastníkov neznámeho štátneho občianstva a utajovanej etnicity“, autor analyzuje pomerne podrobne a odvoláva sa pritom na fenomenálne dielo Adama Smitha The Wealth of Nations (1776), ktoré bolo predobrazom a ideovým základom vychyteného diela Karola Marxa Kapitál (1867). Nezabúda pritom ani na obrovský podiel svetového židovstva na vlastníctve rozhodujúcich ekonomických i neekonomických rezortov – bankovníctvo, obchod, médiá, filmový priemysel atď. Ba cituje aj emeritného hlavného ekonóma Svetovej banky Josepha Stilitza z jeho diela Spreading Misery and Corruption around the World in Four Easy Steps o zločineckých praktikách Svetovej banky a Medzinárodného menového fondu. Zvalo k tejto téme odporúča čitateľovi až 22 odborných knižných titulov a jednu zo svojich esejí dokonca nazval Zločiny kapitalizmu a protikomunistická hystéria.

Na chystaný zámer ustanoviť na Slovensku akési „múzeum zločinov komunizmu“ autor reagoval persiflážou s rovnakým názvom, v ktorej konštatuje: „Som pevne presvedčený, že v tomto múzeu by sa neobjavili mená hlavných zločincov komunistického obdobia a ich kolaborantov...”

■ MAĎARSKÁ ANOMÁLIA

Na znovuoživovanie veľkomaďarských fikcií a blúznení reagoval Ján Zvalo celým radom analýz a tiež aj esejou Slováci a Maďari. Preukázal v nej výbornú znalosť porovnávacej jazykovedy v oblasti slovenských slov prevzatých do maďarčiny i dobrú znalosť toponýmie dnešného Maďarska. Nezabudol ani na výsledky genetického výskumu amerického vedca profesora Hideo Matsumota, ktorý exaktne zistil, že v populácii Maďarska sa nachádza iba 5 percent pôvodných „maďarských“ génov. Iba okrajovo sa zmienil aj o výsledkoch celoplošného genetického výskumu Maďarska, ktorý v roku 1991 uskutočnil profesor americkej Stanfordskej univerzity Luca Cavalli Sforza, a v novembri 1991 ich v odbornom časopise Scientific American zhrnul do exaktného konštatovania: „Maďarsko je v Európe anomália. Jazyk ázijský, ale obyvateľstvo európske, väčšinou slovanské. A títo Slovania sú pôvodným obyvateľstvom v Karpatskej kotline. Absolútna väčšina obyvateľstva Maďarska nie je etnicky maďarská, je prevažne slovanská a kontinuálne európska. Zostalo iba maďarské meno a aglutinujúci jazyk – maďarských génov niet.“

■ K TERORISTICKÝM ÚTOKOM

Problematike doteraz oficiálne nevyšetrených útokov dopravných lietadiel proti budovám WTO v New Yorku a proti Pentagonu z 11. septembra 2001 venoval autor v tejto knihe trinásť analytických článkov a esejí. Pre slovenského čitateľa sú mimoriadne zaujímavé najmä tým, že prinášajú množstvo informácií a konkrétnych údajov, ktoré sú pre slovenskú verejnosť fakticky dodnes nedostupné. Veľkú časť obsahu venuje aj na Západe opakovane oživovaným „problémom“ vzájomných vzťahov rôznych cirkví k demokratickému štátu. Kniha analýz a esejí Jána Zvalu Kvadratura kruhu je vzácnym a výrečným dokumentom o poprevratovej dobe, v ktorej žijeme – nielen ako občania Slovenskej republiky, ale aj ako občania integrujúcej sa Európy. Autor v nej čitateľa neobťažuje prefabrikovanými tézami a frázami o demokracii, ale o to viac ho zaťažuje konkrétnymi informáciami a dialektikou – teda exaktnými metódami skúmania protirečení predmetov a javov. Skrátka, de omnibus debutandum! Na Slovensku takýchto kníh vydali naozaj len veľmi málo. Práve preto by publikácia Jána Zvalu nemala chýbať v knižnici žiadneho občana Slovenskej republiky – občana bez ohľadu na jeho národnosť a na jeho politické, filozofické či náboženské presvedčenie.

Záhady okolo Turínskeho plátna nevyriešili a nevysvetlili ani vedecké rozborý a analýzy

Nemý svedok Kristovho zmŕtvychvstania

Ján KOŠIAR - Ilustrácia: Stano DUŠÍK

Mnoho vedcov z celého sveta skúmalo tento vzácny predmet, no nikto nedokázal doteraz vysvetliť, ako sa obraz mŕtveho muža preniesol na plátno. Teoreticky, berúc do úvahy modernú vedu a techniku, mohlo sa to stať elektrickým koronárnym výbojom, ktorého intenzita sa však v laboratórnych podmienkach nedá vyrobiť. Môžeme však opustiť vedecko-technické pole a pripustiť neznámy jav, ktorý bol spojený so zmŕtvychvstaním...

Ako sa dostalo toto plátno do Turína, nie je síce od prvých storočí celkom presne zdokumentované, ale dnes po mnohých vedeckých skúmaníach vieme, že v Turínskom plátne bol zavinutý mŕtvy človek – súčasník Ježiša Krista.

■ SVEDECTVO EVANJELIÍ

Prvú informáciu o Turínskom plátne nachádzame v evanjeliách. O zavinutí mŕtveho Ježišovho tela píše všetci štyria evanjelisti. Napríklad Marek opisuje Ježišov pohreb takto: „Keď sa zvečerilo, pretože bol Prípravný deň, čiže deň pred sobotou, prišiel Jozef z Arimatey, významný člen rady, ktorý tiež očakával Božie kráľovstvo, smelo vošiel k Pilátovi a žiadal si Ježišovo telo. Pilát sa zadivil, že už zomrel. Zavolať si stolníka a opýtal sa ho, či je už mŕtvy. Keď mu to stolník potvrdil, daroval telo Jozefovi. On kúpil plátno a Ježiša sňal, zavinul ho do plátna a uložil do hrobu, vytiesaného do skaly. A ku vchodu do hrobu privail skalú. Mária Magdaléna a Mária Jozefova sa pozerali, kde ho uložili.“ (Mk 15,14-47)

Evanjelisti nepíšu, čo sa s plátnom, do ktorého bol Ježiš zavinutý, dialo po smrti a zmŕtvychvstani Božieho Syna, no Matúš zdôrazňuje, že plátno bolo čisté (Mt 27,59) a že Jozef z Arimatey plátno kúpil (Mk 15,46). Ján vo svojom evanjeliu dokonca uvádza, že učeníci našli v prázdnom hrobe „plachty ležať“ (teda viac ako jednu) a že „šatka, ktorú Ježiš mal na hlave, ležala zvinutá na inom mieste“. (Porov. Jn 19,38-42)

■ POHREBNÉ PLÁTNO

Prvé správy o Kristovom pohrebnom plátne sa objavujú v Edesse (dnešné turecké mesto Urfa) v rokoch 527 – 565. V roku 525 toto mesto zničila povodeň. Keď ho cisár Justinian I. dal znovu postaviť, v jednom múre sa našiel zamurovaný Kristov obraz – acheiropoieton – čo doslova znamená „nie rukou zhotovený“. Keď sa Edessa v roku 943 ocitla v rukách Arabov, tamojší obyvatelia im vzácne plátno venovali z vďaky, že mesto nezničili. Arabi si Kristovo plátno veľmi ctili; od nich dostalo názov mandylion.

Pod týmto názvom sa dostalo do Konštantínopolu/Carihradu (dnešného Istanbulu), kde ho 15. augusta 944 slávnostne vystavili v chráme Hagia Sofia. Správy z 11. a 12. storočia hovoria o prechovávaní mandylionu v kaplnke cisárskeho paláca v Carihrade. Počas štvrtej križiackej výpravy v roku 1204 bol Konštantínopol dobytý. Historik Robert de Chiari v tejto súvislosti informuje o Francúzovi Ottovi de la Roche, ktorému sa ako korisť dostal do rúk kus ľanového plátna, na ktorom boli stopy krvi a potu a po dlhšom pozorovaní sa dali rozoznať črty ľudského tela vysokého 180 centimetrov.

■ TEMPLÁRSKA RELIKVIA

Otto de la Roche vzal plátno do Francúzska. Kde konkrétne bolo skoro 150 rokov, o tom niet presných záznamov; existujú však aspoň štyri vysvetlenia...

Plátno sa napokon objavilo v roku 1353 vo francúzskom meste Lirey neďaleko Paríža a odvtedy je jeho pohyb známy a známe sú aj miesta, kde sa nachádzalo. Tamojší gróf Goffred de Charny ho dostal od templárov. Podľa W. Busta sa plátno z grófovej pozostalosti čoskoro stalo majetkom Savojského rodu, ktorému ho predala istá Margaréta z rodu de Charny. Vymenila ho za kaštieľ a usadlosť. Tak sa plátno dostalo do Chambéry.

K tomu, že sa plátno ocitlo v Turíne, prispel milánsky biskup a kardinál sv. Karol Boromejský (1538 – 1584), ktorý počas moru v Miláne v roku 1576

urobil sľub, že ak epidémia prestane, pôjde peši 400 kilometrov do Chambéry uctiť si Pánovu tvár. Savojský kráľ Emanuel Filibert chcel arcibiskupovi túto námáhavú cestu ušetriť, a preto dal plátno preniesť do Turína, kde sa nachádza do dnešných dní.

Spojenie Turínskeho plátna so stredovekými templármi je predmetom štúdia a výskumu aj talianskej historičky Barbary Fraleovej, ktorá v roku 2001 vo Vatikánskom tajnom archíve našla aktá súdneho procesu proti templárom zo začiatku 14. storočia. Podľa týchto dokumentov boli to práve templári, ktorí uchovávali a uctievali počas celého trinásteho storočia túto najcenejšiu kresťanskú relikviu – Sacra Sindone – Turínske plátno.

Turínske plátno s rozmermi 436 krát 110 centimetrov templári strážili tak prísne, že sa o jeho existencii dozvedeli len členovia rádu pri skladaní sľubu. Plátno sa dokonca stalo jedným z dôvodov ich obžaloby pred francúzskym kráľom Filipom IV. Pekným. Ten chcel rád zrušiť, žiaľ, zo zisťných dôvodov: išlo mu o ich majetok. Templári totiž začiatkom 14. storočia predstavovali mocnosť, ktorá bola prakticky štátom v štáte alebo presnejšie naprieč všetkými štátmi Európy a siahala ešte ďalej. Francúzsky kráľ dal obžalovať templárov z herézy, ktorej preukázanie bolo jedinou možnosťou, ako dosiahnuť žiadaný výsledok – likvidáciu tohto cirkevného rádu a prepadnutie jeho majetku svetскеj moci.

■ PIATOK TRINÁSTEHO

V piatok 13. mája 1307 dal panovník vo Francúzsku všetkých templárov zatknúť a rád bol následne v roku 1312 zrušený. Možno aj preto je piatok 13. považovaný za nešťastný deň...

Herézu templárom nikdy nedokázali. Zakladala sa totiž okrem mnohých iných klebiet na obvinení z klaňania sa fúzatej modle na plátne. Toto dosť nekonkrétne obvinenie sa zakladá na opise, ktorý podal jeden priamy účastník obradu investitúry (prijímania) do rádu templárov.

Barbara Fraleová našla vo Vatikáne svedectvo Arnauta Sabbatiera, mládku z bohatej francúzskej rodiny, ktorého prijali za templára v roku 1287. Tesne po tom, čo zložil tri rehoľné sľuby – chudoby, čistoty a poslušnosti, už ako člena rádu ho odvieďli na miesto, kam mali prístup len oni. Tam mu odhalili plátno, na ktorom bol matný odtlačok postavy muža, ktorého nohy trikrát pobožkal.

Tento záznam je súčasťou dokumentácie procesu s templármi, ktorú publikovala Barbara Fraleová. Autorka ďalej uvádza, prečo túto relikviu templári tak prísne strážili a utajovali. Podľa všetkého predstavovala totiž časť koristi, pochádzajúcej z vyplnenia Konštantínopolu križiakmi v roku 1204. Barbara Fraleová v tejto súvislosti poznamenáva, že prvým, kto prišiel s hypotézou, že Turínske plátno vlastnili istý čas templári, bol ešte v roku 1978 oxfordský historik Ian Wilson, ktorého domnienky dopĺňa o ďalšie dôkazy. Wilson sa zaoberá Turínskym plátnom od roku 1966 a nielenže o ňom napísal niekoľko kníh, ale ako sám hovorí, „dôležité fakty, ktoré som sa dozvedel o plátne počas mojich skúmaní, prispeli k tomu, že v roku 1972 som sa stal katolíkom“.

Wilson bol prvý, kto poukázal na to, že jednou z obžalôb templárov bolo uctievanie tajomnej modly – obrazu postavy muža s bradou na plátne v životnej veľkosti. Dôvodom, prečo templári tajili, že vlastnia túto relikviu, bola zrejme exkomunikácia, ktorá im hrozila za drancovanie Konštantínopolu alebo za obchod s vojnovou korisťou. Exkomunikáciu nad nimi vyhlásil pápež Inocent III. a potvrdil ju roku 1215 aj IV. laterán-

sky koncil. A sú to práve tieto roky, počas ktorých nie sú o Turínskom plátne nijaké správy, ale korešponduje to s časom, keď sa plátno nachádzalo práve vo vlastníctve templárov.

■ PROTI HERÉZAM

Barbara Fraleová uzatvára: V trinástom storočí sa v Európe vyskytovalo mnoho heréz, ktoré popierali, že Ježiš Kristus bol skutočný, pravý človek. Rád templárov vzhľadom na svoje veľké privilégiá, bol však vystavený riziku, že sa stane útočiskom a úkrytom pre stúpencov týchto heréz. Katari a ďalší heretici totiž tvrdili, že Kristus nemal ozajstné ľudské telo ani pravú krv, teda preto nemohol skutočne trpieť, zomrieť a vstať z mŕtvych. A tajomná relikvia (Turínskeho) plátna s mužskou postavou, na ktorej sú stopy mučenia evidentné – a nechýbajú ani stopy krvi – z ktorých sa určila aj zriedkavá krvná skupina AB, bol silný argument proti týmto herézam.

Prof. Pierluigi Baima Bollone dokázal, že škvrny na Turínskom plátne je ľudská krv skupiny AB. Z biochemického hľadiska John Heller a Alan Adler na týchto zrazeninách identifikovali nielen hemoglobín, ale aj ďalšie špecifické zložky krvi, okrem iného prítomnosť bilirubínu vo väčšom množstve. Kristovo človečenstvo totiž na plátne možno vidieť, dotknúť sa ho aj pobožkať. A to je niečo, čo pre človeka stvoreného na Boží obraz a podobu malo a má nesmiernu cenu.

Templári mali osobitú liturgickú obradu uctievania plátna s postavou Ukrižovaného, ako napríklad posvätenie opaskov ich habitov dotykom s touto vzácnou relikviou, aby jej posvätná moc ich chránila pred nepriateľom tela i ducha. Alebo obrad investitúry, ako ho opísal Arnaut Sabbatier.

■ STOROČIE VÝSKUMOV

Seriózne a vedecké skúmanie autenticity turínskeho plátna má len niečo vyše sto rokov. Rozhodujúci bol v tomto smere vynález fotografie. Poznáme aj meno fotografa, ktorý 25. mája 1898 Turínske plátno po prvýkrát odfotografoval. Fotograf Secondo Pia „div nezamdlel od dojatia“, keď po vyvolaní fotografodsky v negatívne zbadal jasnú podobu tváre Ježiša Krista!

Fotografie, ktoré urobil s dokonaľšími fotografickými prístrojmi v roku 1931 a 1933 Giuseppe Enrie pri vystavení plátna pri príležitosti 1900 rokov od Kristovej smrti a v roku 1969 prof. Judica Cordigli za pomoci Woodových lúčov, len potvrdili intuíciu prvého fotografa Seconda Pia.

Možno povedať, že to bol začiatok vedeckých výskumov Turínskeho plátna, ktoré vyvrcholili v 20. storočí. V roku 1978 sa štyridsiatim vedcom z USA a z Talianska podarilo zrealizovať projekt STURP – (Shroud of Turin Research Project), ktorý bol prvým vedeckým organizovaným podujatím na priamy výskum Turínskeho plátna. Väčšina z nich boli protestanti, traja boli židia, šiesti agnostici a iba štyria katolíci. Vedúcim tímu bol americký fyzik John Jackson.

Do komunity svetových sindológov (t. j. expertov na Turínske plátno) sa svojou štúdiu Je to on, Pán, zaradil aj slovenský umelec, akademický maliar Stano Dušik, ktorý žije v talianskej Florencii.

„Bola to práve veda nazývaná kriminológia, ktorá v našich časoch plných terorů a zločinů rozvíja prekvapujúce možnosti a ktorá nám osvetlila cestu Sindone z Jeruzalema cez Anatóliu až do francúzskeho regiónu Champagne. Kriminalistovi totiž často stačí kvapka krvi či odtlačok prsta, aby mohol identifikovať a odhaliť vraha. Ak vezme-

tlačok celého ľudského tela a stopy krvi v dostatočnom množstve, nemôžeme nechápať záujem kriminalistov o tento najväčší zločin v dejinách ľudstva.“

Ďalšie zaujímavé informácie o Turínskom plátne prináša Marco Tossat. Dôsledne spochybňuje hodnovernosť rádiokarbónovej metódy C114 z roku 1988, ktorá bola vtedy prezentovaná médiám celého sveta. Výsledky testov troch laboratórií v Zürichu, Oxforde a Tuscone sa líšili len veľmi málo a na ich základe určili, že plátno pochádza z obdobia rokov 1260 až 1390 po Kristovi.

Tieto výsledky oznámil turínsky arcibiskup kardinál Anastasio Alberto Ballestrero v prítomnosti riaditeľa Tlačovej kancelárie Svätej stolice Joachina Navarra Vallsa 13. októbra 1988. Bola to voda na mlyn tým, ktorí zastávali teóriu, že ide o dielo neznámeho umelca alebo Leonarda da Vinci.

■ NÁSLEDKY POŽIARU

Prakticky už o rok, v roku 1989, sa ukázali prvé nedostatky a nepresnosti výskumov z roku 1988. Vedci z troch spomínaných laboratórií totiž nebrali do úvahy požiar, ktorý v roku 1532 v Chambéry plátno poškodil až tak, že striebro zo skrinky vypáľilo doň diery a vysokou teplotou sa preto zvýšil v plátne obsah uhlíka C14. To spôsobilo chybu v určení dátumu vzniku plátna a určilo jeho časovú lokalizáciu do stredoveku.

Spomínané tri laboratória a British Museum napriek opakovaným žiadostiam zadávateľa testu, t. j. Turínskej diecézy, nikdy nedodali podrobné dáta vykonaných testov. Tie sú však nevyhnutné na pochopenie toho, čo testy skutočne ukázali. Vatikánista Marco Tossati podrobil vecnej kritike tieto testy po vyše desiatich rokoch a požiadala dvoch vedcov z rímskej univerzity La Sapienza, ktorí doteraz nepatrili k výskumníkom plátna, aby výsledky z roku 1988 skontrolovali. Profesorí Livia de Giovanni aj Pierluigi Conti Tossati mu

potvrdili, že prezentované údaje obsahujú také veľké chyby, že výsledky výskumu z roku 1988 nemožno považovať za hodnoverné. Výsledky týchto meraní podrobil tvrdej kritike aj Ian Wilson.

Na nedôslednosti a chyby týchto výskumov poukázali aj ruskí vedci – biochemik Dimitrij Kuznecov a matematik a špecialista na spektrometriu Andrei Ivanov. Do diskusie o Turínskom plátne vstúpil ešte za sovietskej éry aj ateistický časopis Nauka i religija trojstranovým nepodpísaným (!) článkom a vecnou diskusiou. Autenticnosťou Turínskeho plátna sa zaoberali (okrem iných) aj S. Artunov a N. Žukovskaja, ktorí prišli k záveru, že obraz na Turínskom plátne je najpravdepodobnejšie odtlačkom človeka, ktorý bol ukrižovaný spôsobom, ktorý sa zhoduje s opisom v Jánovom evanjeliu, ale jeho autenticnosť je otázkou viery, ktorú nemožno riešiť vedeckými metódami.

Ako vidíme, uhlíkový test C14 v roku 1988 neurobil bodku za problémom turínskeho plátna. O celej afére a pozadí tohto testu veľmi podrobne píše profesor rímskej Gregorovej univerzity Orazio Petrosilo a profesorka geológie rímskej univerzity La Sapienza Emanuela Marinelliová.

V slovenčine doteraz najvyčerpávajúcejšou prácou je publikácia prof. Antona Hajduka (1933 – 2005) Turínske plátno, ktorá má aj bohatú bibliografiu – 87 (!) citovaných prác.

Posledné verejné vystavenia plátna boli v roku 1988; v roku 2000, keď plátno videlo vyše štyri milióny ľudí z celého sveta – a nedávne, v roku 2010 – od 10. apríla do 23. mája. Najbližšiu expozíciu možno očakávať v Jubilejnom roku 2025.

O knihe Barbary Fraleovej I templári a la sindone (Templári a Turínske plátno) písal v roku 2009 aj vatikánsky denník l'Osservatore Romano, čo možno iste považovať za významný fakt a svedectvo z historicko-cirkevného hľadiska týkajúce sa „bielych miest“ v histórii pohybu Turínskeho plátna z Jeruzalema do Turína.

Slovenská národná knižnica v Martine pokračuje v ojedinelom projekte

Knihy nás kedysi sprevádzali detstvom

Maroš M. BAČEJ – Foto: autor

Medzi tradičné ohniská kultúry patrili v mestečkách a na slovenských dedinách dlhé roky knižnice. Po novembrovej zmene spoločenských pomerov sa nezriedka začalo šetriť práve na nich. No a ťažko hojiteľnú ranu im zasadila aj informačná revolúcia, teda internet. Zdá sa však, že knižniciam sa začína opatrne blýskať na lepšie časy. Vďaka Slovenskej národnej knižnici v Martine, ktorá pred dvomi rokmi vyhlásila kampaň Do knižnice! – a tá sa ukázala ako životaschopná

S mojím detstvom a mladostou je fenomén knižnice zviazaný podobne pevne ako obľúbené knihy, nad ktorými som presníval nekonečné chvíle. Aj keď kniha patrila v našej rodine medzi základné darčeky pri všetkých možných sviatkoch, môj neustály čitateľský hlad ma pravidelne, najmenej raz do týždňa vyhnal do šarmantne zostarutej secesnej budovy okresnej knižnice, kde som v neopakovateľnej vôni potlačeného papiera strávil niekoľko hodín blúdením medzi policami na prasknutie preplnenými príbehmi. Každú chvíľu som vytiahol nejakú knižku, skusmo som si dal zopár stránok ako ochutnávku a zvažoval, či si ju vypožičiam. Limit piatich kníh bol pre mňa doslova nočnou morou, a tak teta knihovníčka, ktorá ma za tie roky veľmi dobre poznala, často dobrácky privrela oči. Knižnica spolu s kinom patrili do základnej kultúrnej mapy môjho detstva.

■ PENIAZE ROZHODUJÚ

Keď som sa koncom 90. rokov zúčastnil v rámci spisovateľskej delegácie na konferencii

knižničných pracovníkov v Rimavskej Sobote, otvorene sa hovorilo o horko-ťažko štvrtinových prostriedkoch na nákup kníh

menších knižníc na dedinách, ale aj v mestách či mestečkách. Fiskálna decentralizácia v roku 2000, ktorá financovanie knižníc

oproti obdobiu pred roka 1989. Spolu s tlakmi divokej privatizácie to zapríčinilo zánik desiatok

úplne presunula na bedrá samospráv, situáciu ešte skomplikovala. Ako-tak prežívali (a prežívajú)

knižnice priamo v správe krajských miest. Inde sa musí šetriť. Na platoch, na technickom vybavení a najmä na nákupoch kníh. Do toho sa ozývajú kvičie hlasy prorokujúce zánik knihy ako artefaktu v súvislosti s dnešnou internetovou dobou. Veď načo sú nám knižnice, keď si jediným kliknutím na internetový vyhľadávač môžeme vyhľadať akýkoľvek titul. Naozaj? V tomto prípade je to iba zbožné prianie. Najmä čo sa týka nových titulov, na ktoré sa vzťahuje autorský zákon. Lenže knižnica nie je len miestom, kde si knihu vypožičiame. V súčasnom ponímaní je to aj informačný a kultúrny priestor, kde sa môžete zúčastniť na zaujímavej prednáške, autorskom večere či multimediálnej kultúrnej akcii. Tvorivosti sa medze nekladú.

■ PROJEKT: DO KNIŽNICE!

Keďže situácia okolo slovenských knižníc začala byť alarmujúca, vyhlásila Slovenská národná knižnica v Martine v roku 2010 celoslovenskú kampaň na podporu čítania a zviditeľnenie knižníc s názvom Do knižnice!

Cieľom kampane bolo upriamiť pozornosť verejnosti, najmä detí a mladých ľudí, na čítanie ako na stále obľúbený spôsob trávenia voľného času a tiež na knižnice ako na kultúrno-informačno-komunitné centrá radom tvorivých súťaží zameraných na rôzne spôsoby propagácie čítania a knižníc.

Celoslovenská kampaň Do knižnice 2 – Nakazení čítaním

vznikla na základe pozitívnych reakcií verejnosti – knihovníkov, učiteľov, detí i mladých ľudí, na túto akciu. Knižniciam sú v rámci nej ponúknuté rôzne možnosti vzdelávania najmä detských knihovníkov a ďalšie prostriedky na pomoc pri šírení čítacej náklazy. Napríklad pri príležitosti Medzinárodného dňa detskej knihy bol v slovenských knižniciach ustanovený neoficiálny rekord v počte výpožičiek detských kní počas 2. apríla 2012. Do sčítania výpožičiek sa zapojilo 34 knižníc a počet výpožičiek dosiahol číslo 9 158.

■ ZÁKON O KNIHÁCH?

Pred niekoľkými týždňami sme v SNN písali, ako na Jarnom knihobraní Vydavateľstva Matice slovenskej povedal akademik Milan Čič, že Slovensku chýba zákon o knihách. Ak sa niekto nedôverčivý zľakol, že pôjde o ďalšie šikanovanie vydavateľov, tak ho môžeme upokojiť. Spomínaný zákon by v prvom rade riešil práve prísun nových knižných titulov do knižníc tak, aby sa prostriedky na ich zakúpenie vyčleňovali z príslušnej kapitoly štátneho rozpočtu. Knižnice by sa dostali takpovediac pod zvýšenú ochranu štátu ako nezastupiteľná súčasť celkovej kultúrnej infraštruktúry Slovenska. V žiadnom prípade predsa nechceme okradnúť naše deti o ten zvláštny pocit, keď si s očakávaním vyberajú z police novú knihu a skusmo sa začítajú do náhodne otvorenej strany, aby si ju vzápätí požičali a nedočkavo niesli domov.

Anton Hykisch: Milujte kráľovnú

Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, Bratislava 2012

Hykischov román Milujte kráľovnú vyšiel prvý raz v roku 1984. Ktovie, či by sa bol autor venoval historickým témam nebyť zákazu publikovania po roku 1968. V roku 2012 Vyda-

vateľstvo Spolku slovenských spisovateľov poskytlo čitateľskej verejnosti znovu román Antona Hykische, ktorý sa medzičasom stal doslova bestsellerom. S odstupom času a so zmenou spoločenského poriadku sa román stal ešte zrozumiteľnejším širokému čitateľskému publiku, ktoré môže lepšie vychutnať prácu autora s jeho schopnosťou pocho-

KNIHA TÝŽDŇA

piť dobu. Aká je odrazu blízka a zrozumiteľná dnešnému človeku problematika daní pred tristo rokov. Peniaze chýbali na panovníckom dvore Márie Terézie rovnako, ako chýbajú súčasným vládam na Slovensku. Osvietená panovníčka si neželala iba vyššie zaťaženie ľudu, ale aj šľachty a kléru. Finančná oligarchia nič nezmenila na svojom konaní. Bohatí bohatli vtedy a bohatnú aj dnes. Hykischov román oplý-

va bohatosťou jazyka, skvelými sekvenciami a priam labužníckymi metaforami. Predstavuje slovenských veľikánov tej doby na dvore Márie Terézie, zaŕadňuje históriu monarchie aj Slováckmi a slovenskými reáliami. Otvára najhlbšie osobnostné zákutia našich panovníkov, predstavuje viedenský dvor, ale aj Bratislavu. Približuje význam Slovenska v monarchii, jeho životaschopnosť i obmedzenia vyplývajúce z mocenskej podriadenosti voči šovinistickým tendenciám centrálnej politiky.

Hykisch obohatil slovenskú literatúru o skvelý historický román. A v súvislosti s počítačovou generáciou neschopnou porozumieť textu sa vynára otázka, či sa nájdú pokračovatelia takých autorov ako Hykisch. Schopných porozumieť nielen textu, ale aj dobe a konaniu jej aktérov.

Eva ZELENAYOVÁ

NEKROLÓG

Najbližšia rodina, spolupracovníci a vedenie martskej Jesseniovej lekárskej fakulty UK, univerzitnej nemocnice, Matice slovenskej v Turci, miestnych odborov MS, Muzeálnej slovenskej

históriu obce, okolia a Turca, dobový nábytok, náradie, bytové doplnky, fotografie, spisy, obrazy, zápisky, vysvedčenia a iné predmety. Ako jeden z piatich obecných notárov v Turci tu na

Spomienka na Alžbetu Hanzlíkovú

spoločnosti, Slovenského Červeného kríža a široká verejnosť odpovedali do večnosti doc. PhDr. Alžbetu Hanzlíkovú, PhD., ktorá zomrela vo veku 77 rokov. Pohrebné obrady v rímskokatolíckom kostole sv. Ladislava v Necpaloch pri Martine so svätou omšou v nádeji na vzkriesenie cez Ježiša Krista celebrovali piati kňazi z Martina, Necpál a okolia.

Doc. A. Hanzlíková je zakladateľkou vysokoškolského štúdia ošetrovateľstva na Slovensku. Je autorkou a spoluautorkou viacerých kní, odborných článkov a prekladateľkou z viacerých jazykov do slovenčiny v tomto odbore. V najbližších mesiacoch mala byť inaugurovaná na profesorku. Doposiaľ aktívne pôsobila ako pedagogička viacerých fakúlt u nás a v Česku.

S manželom MVDr. Vladimírom Hanzlíkom založili Obecné múzeum a Notariát v Necpaloch, ktoré prezentuje

prelome devätnásteho a dvadsiateho storočia pôsobil jej starý otec Štefan Reindl, tiež publicista, autor a zberateľ náboženských a ľudových piesní a spevníka, pôvodne katolícky učiteľ.

Manželia Hanzlíkovci majú významné miesto aj v Muzeálnej slovenskej spoločnosti.

Vilo KOMORA
Foto : (aa)

HUMORESKA

Zopár dní naspäť ma trafil do brucha puk. Vyletel z mikrovlnky. Od nej som nič podobné nečakal. Dával som si počas majstrovstiev sveta v hokeji pozor najmä pri otváraní chladničky. Mám už s ňou zlé skúsenosti. Stačí otvoriť dvere a hneď z nej niečo vyletí. Napríklad pred dvanástimi rokmi z nej vyletel kompletný Julo Satinský s montérkami. Našťastie som sa stačil uhnúť. Inak už tieto riadky nepíšem. Horšie som dopadol, keď na mňa pred pár rokmi žena v noci zakričala, aby som neňúral toľko v tej chladničke a išiel spať. Otočil som sa, že jej niečo šťavnaté odvrknem, a vtom vyletela

z chladničky kompletná horda Superstaristov na čele s Bezdedom, so Šindlerovou a s Cmorikom. Ešte dobre, že v našej chladničke dominuje slanina, klobásky a salámy. Aspoň som

veď sa celý život plazí či lieta po ľade. Inak, puk bol všade, nielen v mojej mikrovlnke. Kam som prišiel, tam ľudom hrkotal v hlave namiesto mozgu. Nič iné som nepočul ako mudrovanie

Ako mi vyletel puk z mikrovlnky

nemusel mať pred rokom strach, že mi z nej vyletí Adela Banášová. Tá sa mäsu vyhýba ako upír cesnaku.

Naspäť k tomu puku. Vôbec sa nečudujem, že vyletel z mikrovlnky. Je prefikáný a povedal si, že čo by robil v chladničke, kde by som ho čakal,

o hokeji. Prestali sme byť banánovou republikou, stali sme sa republikou pukov. Národná hrdosť sa šplhala po každom víťazstve hokejistov strmo hore. Každý bol zrazu Slováč. Aj môj priateľ Egídio Virgulino Fabia Sítos z Mozambiku. Žil u nás roky a poslal

mi mailom fotku v slovenskom hokejovom drese. Pozor, aby ste ma zle nepochopili a hromovo nevolali: Ukrižovať ho, zradcu! Držal som chlapcom palce do vykĺbenia. Veril im, lebo som opäť videl tie isté čisté pohľady ako vtedy pred desiatimi rokmi, keď naši získali v Göteborgu prvý a zatiaľ posledný titul majstrov sveta. Tiež som želel Slovensku veľké víťazstvá, ktoré na druhý deň síce znížia hrubý domáci produkt, lebo hlávka bolí po oslavách, treba najskôr všetko o zápase predebatovať a až potom niečo robiť, ale každého, kto má čo len štipku národnej hrdosti, posilnia na duchu. Štve

ma však, že sme sa stali národom plným oduševnenia a lásky k štátnemu znaku, ktorí nosili na prsiach svorne v dresoch navlečené „moderátorky“ v komerčných televíziách a členovia Slovenskej akadémie vied len na dva týždne. Dnes už pokojne otváram chladničku aj mikrovlnku. Puk z nich nevyletí. Národná hrdosť sa vyparila. V krčmách, autobusoch a v pôrodniciach sa opäť na všetko len nadáva. Znovu sme národom len nemnohí z nás. Hokejové dresy s naším dvojkrížom sú v skrinách za dobre zatvorenými dverami. Škoda.

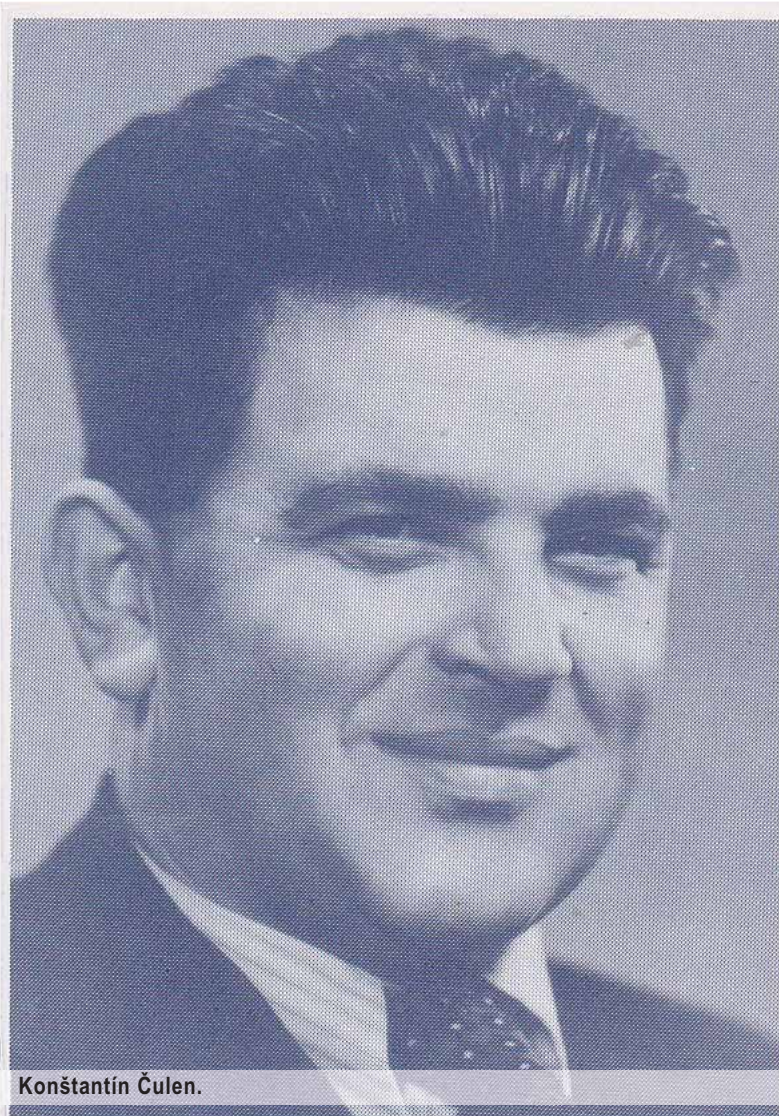
Milan ZEMO

Konštantín Čulen urobil pre dejiny viac cennejšej práce ako ne jeden školený historik

Pevne držal pilier slovenského ducha v Amerike

Peter SLIACKY - Foto: archív

Konštantín Čulen.

Konštantín Čulen bol spisovateľ, novinár a historik, ktorý sa zaslúžil o dosiaľ neprekonané zmapovanie dejín Slovákov v Amerike. Počas totalitného režimu bola táto osobnosť slovenského roduľuba zatlačená do ústrania, čo podmienilo politická situácia v bývalom Československu.

Narodil sa 26. februára 1904 v obci Brodské, okres Senica, a zomrel ako šesťdesiatročný – 7. apríla 1964 v New Yorku. Jeho starý otec Martin bol brodským notárom. Bol vzdelaný a národne uvedomelý, a to zjavne ovplyvnilo aj jeho syna a Konštantínovho otca Štefana. Rodina nebola majetná a v období, keď silnela hospodárska kríza, bolo takmer nemožné sa zamestnať, preto sa otec hneď po krstínach syna vybral za prácou do Ameriky. Na jeseň 1905 za ním vycestovala aj manželka s poldruharočným Konštantínom. Za morom v Amerike sa narodili aj jeho mladší súrodenci – František, ktorý sa neskôr stal lekárom, a Štefan. Po piatich rokoch sa rodina Čulenovcov vrátila do rodnej obce, no národné myslenie otca v časoch stupňujúcej sa maďarizácie a z toho vyplývajúce problémy ho doviedli k tomu, aby opätovne odišiel do Ameriky, kde strávil niekoľko rokov.

■ STRATENÉ ILÚZIE

Po absolvovaní ľudovej školy prišiel v roku 1916 na gymnázium v Skalici. Tu sa spriatelil s národne uvedomelými spolužiakmi – s Vladom Clementisom a Františkom Šubíkom, ktorého poznáme pod básnickým pseudonymom Andrej Žarnov. Posledné štyri roky študoval na

reálnom gymnáziu v Bratislave, kde v roku 1924 zmaturoval. Na jeseň toho roku nastúpil na vojenskú prezenčnú službu v Kutnej Hore a myslel si, že bude pokračovať v štúdiu na vojenskej akadémii. Lenže šikanovanie od českých veliteľov a proces násilného počesťovania slovenských vojakov ho priviedli k rozhodnutiu predčasne odísť do civilnej služby.

Konštantín Čulen o tom neskôr napísal: „Po predčasnej skončenej vojenskej kariére som už nebol ten istý mládeňec, čo vchádzal do kasárni s ilúziami ako nadšenec a obdivovateľ Čechov, presvedčený, že oni sú naozaj naši bratia. Bolo to veľké vytriezvenie.“

Toto nebola jeho jediná zlá skúsenosť s Čechmi; ďalšia nasledovala neskôr, keď si hľadal primerané zamestnanie a poslal vyše 53 žiadostí, na ktoré dostával opakovane tú istú odpoveď: „Nelze vyhověti!“

■ HĽADANIE UPLATNENIA

Priateľka Vilma Lehocká mu pomohla, aby získal zamestnanie u jej otca Emanuela Lehockého, ktorý mu dal miesto v bratislavskej Okresnej nemocenskej poisťovni. Neskôr bol aj pracovníkom Matice slovenskej. V rokoch 1933 a 1936 pracoval ako redaktor Rozvoja a od roku 1937 bol jeho šéfredaktorom. V Spolku svätého Vojtecha bol vedúcim edície Prameň. Po krátkom pôsobení v Ústrednej katolíckej kancelárii a sobáša sa Konštantínovi v roku 1927 podarilo úspešne zložiť skúšky a stal sa úradníkom železničnej správy. Táto práca mu umožňovala, aby sa mohol venovať štúdiu a zbieraniu archívnych materiálov na vlastnú literárnu

tvorbu. Inšpiráciou prvotín bolo najmä obdobie druhej polovice 19. storočia, ktoré sa spájalo s maďarizačným útlakom v Uhorsku. Prvú väčšiu štúdiu o Bélovi Grünwaldovi uverejnil v Slovenských pohľadoch v roku 1930. O dva roky na to mu vychádza prvá kniha Roky slovenských nádejí a sklamaní. Opisuje v nej ťažké časy slovenských katolíckych gymnázií v Banskej Bystrici a v Kláštore pod Znievom. Prvotina mala v slovenskej spoločnosti úspech a získala aj cenu Matice slovenskej.

■ OBHAJOBA SLOVÁKOV

Treba povedať, že výchova a životná cesta Konštantína Čulena viedli k tomu, aby obhajoval Slovákov. Štefan Baranovič v zborníku vydanom pri príležitosti nedežitého deväťdesiatych narodenín Čulena píše: „Stal sa zároveň pravidelným prispievateľom časopisu Kultúra, ktorý propagoval kresťanské a národné tradície. Čulen sa v krátkom čase vypracoval na uznávaného historika, ktorý programovo bránil slovenské národné záujmy v zmysle Hlinkovho autonomizmu.“

Myšlienku autonómie podporil v roku 1937 knihou Pittsburská dohoda. Jeho ďalšie dve významné knihy Slováci v Amerike z roku 1938 a dvojzväzkové Dejiny Slovákov v Amerike vydané v roku 1942 boli neoceniteľným dôkazom, že slovenská nácia je etnicky a národne spätá so svojou rodnou krajinou. V roku 1939 bol československým kultúrnym atašé vo Washingtone. Po rozbití republiky sa stal redaktorom časopisu Slovenskej ligy v Amerike – Slovenská obrana v Scrantone; od januára 1940 bol tlačovým šéfom predsedníctva vlády a zástupcom šéfa Úradu propagandy v prvej Slovenskej republike a potom pôsobil ako redaktor.

Konštantín Čulen stál aj pri budovaní a rozvoji Slovenskej národnej knižnice v Martine. V roku 1945 emigroval do viacerých európskych krajín a nakoniec žil a pôsobil v Amerike.

■ EXULANTSKE OSUDY

Bez neho by mnohé životné príbehy a udalosti zo života slovenských vysťahovalcov v Amerike upadli do zabudnutia. Zaznamenával ich a zachoval aj v monografických dielach o osobnostiach či historických publikáciách z dejín amerických Slovákov, ktoré zostali až dosiaľ neprekonané. V USA bol v roku 1935 ako člen matičnej delegácie a pôsobil tu aj v roku 1939 ako tlačový atašé československého zastupiteľského úradu, ale po vzniku Slovenskej republiky v roku 1939 sa vrátil na Slovensko.

V roku 1945 odišiel aj s rodinou do Rakúska, neskôr do Talianska a v roku 1949 emigroval ďalej do Kanady. Pri jeho neustálych peripetiách s hľadaním práce, ktorá by uživila jeho rodinu, pri striedaní miest pobytu na trase Kanada – USA, to,

čo stačil napísať, zaznamenať, zredigovať, možno hodnotiť ako nadľudské úsilie. Jeho otvorenosť, nekompromisný postoj k hodnoteniu práce mnohých spolkových činiteľov z hľadiska plnenia povinnosti voči národu ho privádzali do mnohých konfrontačných situácií. Len ako príklad možno uviesť, že na sklonku svojho života pracoval v tých najpodradnejších zamestnaniach – naposledy ako domovník v bytovom dome v New Yorku, kde v pivnici po skončení služby stačil napísať ešte Dejiny Slovenskej ligy v Amerike, Dejiny newyorských Slovákov či spracovať cennú bibliografickú prácu Slovenské časopisy v Amerike, ktorá vyšla až po jeho smrti.

Vysilený, ťažko chorý zomrel v nemocnici po operácii žalúdka. Slovenský historik František Vnuk, ktorý spracoval do knižnej podoby Čulenov denník, o záverečnej etape jeho pozemskej púte zaznamenáva: „Pochovali ho na newyorskom cintoríne tak skromne a chudobne, ako skromne a chudobne prežíval posledné roky svojho života. Jeho priatelia sa postarali, aby jeho hrob bol na dôstojnejšom cintoríne.“ Vďaka ich úsiliu boli 4. júna 1965 Čulenove pozostatky prenese na slovenský cintorín Panny Márie v Passaicu v New Jersey. Na záver knihy spomienok o Konštantínovi Čulenovi píše František Vnuk taktó: „Tam spočívajú kosti neúnavného pracovníka a borcu – trpiteľa, ktorého životné dielo možno stručne vystihnúť slovami Benn Johnsona o Shakespearovi: Vykonal omnoho viacej toho, za čo ho treba chváliť, než toho, čo mu treba odpustiť.“

■ ZBORNÍK SPOMIENOK

V spomínanom spomienkovom zborníku k deväťdesiatke Konštantína Čulena Imrich Kružliak o stretnutí s ním a o tom, čo o ňom povedal Daniel Rapant, hovorí: „Rapant otvorene hovoril, že to nie sú vedecké historické štúdie, ale že sú dobrým pútavým úvodom do niektorých úsekov slovenských dejín. Hovorieval, že je to „nožnicová história“, ale že ňou Čulen robí cennejšiu službu poznávaniu našich dejín ako ne jeden školený historik.“

Ďalej píše aj o tom, ako D. Rapant obdivoval Čulenove rétorické schopnosti, a aj o tom, že jediné, čo ľutoval, je, že človek s jeho schopnosťami a so záujmom pre slovenské dejiny nemal vyštudovanú históriu. Imrich Kružliak o ňom tiež poznamenáva, že aj keď na osobnosť Konštantína Čulena pozerali doma aj v zahraničí, respektíve v exile, cez prizmu politického radikála, no opak bol pravdou, jeho povaha a politický temperament radikálne neboli. Vo svojich spomienkach o Konštantínovi Čulenovi píše: „Bol to presvedčený slovenský autonomista, vlastenec, obdivovateľ Jurigu i Hlinku...“

Spomienky Imricha Kružliaka opisujú aj postoje Konštantína Čulena proti rasovej politike nacistického Nemecka a jeho implikovania v politike Slovenského štátu. O tom, že nebol priaznivcom nacizmu, ale jeho odporcom, svedčia aj tlaky, ktoré na neho, ale aj na ostatných, čo nevyhovovali nacistickým ideologickým zámerom, vyvíjala nemecká mocenská politika po Salzburgu. Samotný Čulen nebol radikál ani priaznivec neslovenskej politiky, ale osobnosť, ktorá sa od útleho veku rozvíjala k láske k svojmu rodisku, svojej krajine. Jeho záujem o slovenské dejiny rozšíril jeho rozhľady a názory. Jeho láska k národu nebola slepá, ale bola ukotvená jeho životnými skúsenosťami a prácami, ktoré napísal.

■ PRAVÝ RODOĽUB

Osobnosti, ktoré tvorili pilier slovenského ducha v Amerike, boli životnou prácou slovenského rodoľuba Konštantína Čulena. Jeho práce opísali spáťosť slovenského vysťahovalca so svojou vlasťou a s kresťanskými tradíciami. Láska k národu ako sebareflexii k vlastnému pôvodu, tak aj kresťanská viera sprevádzali našich vysťahovalcov od rodného kraja až po hrob. To, ako americkí Slováci žili a ako bránili slovenskú otázku v zahraničí, nielen poukazuje na národné uvedomenie Slovákov v Amerike, ale aj na samotné chápanie toho, že Slováci ako národ majú právo na vlastný štát, na územie, na ktorom sa historicky vyvíjal až po samotné národno-kultúrne uvedomenie.

Podobne aj samotný kultúrny život Slovákov v Amerike perom Konštantína Čulena rozpráva o tom, ako sa slovenský ľud, ktorý odišiel za prácou a lepším životom zo svojej rodnej krajiny do Ameriky, nezriekol vlastnej identity, o čom svedčia aj dejiny Slovákov v Amerike. Prvé aktivity medzi slovenskými rodákmi v Amerike mali náboženský charakter, a to vo forme finančných zbierok na kostoly a až potom nasledovali národné zbierky. Preto treba spomenúť, že kresťanské myslenie bolo aj zjednocujúcim prvkom v národnom živote Slovákov v Amerike. Na základe toho sa utvárali spolky, ktoré udržiavali národno-kultúrny život slovenských vysťahovalcov v Amerike.

Slováci v Amerike sa nemalou mierou zaslúžili o budúcnosť slovenského národa, čo dokazujú aj pamiatky nachádzajúce sa v Amerike v podobe pamätníkov, náhrobov, krížov a podobne. Môžeme ich rátať na tisíce. Je to trvalá stopa, respektíve svedectvo o tom, že Slovák v Amerike nezabudol na svoj rodný kraj, na svoj pôvod a svoju vieru. Za tento historický opis peripetií a života Slovákov v Amerike, tak ako aj ich význam pre Slovákov doma, vďačíme osobnosti slovenských dejín, Konštantínovi Čulenovi.

Štát musí chrániť nielen menšiny, ale aj samotných Slovákov

Zachráňme ich, bratia!

Politická prax posledných dvoch desaťročí nás postavila pred niekoľko závažných otázok týkajúcich sa základu nášho národného života v strednej Európe. Je ešte slovenský juh slovenský? Ešte stále si môžeme odpovedať, že áno, no kedy ešte? Koľko nám ostáva času, kým sa naplno neprejavi, resp. náš slovenský juh nepohltnú maďarská iredenta a jej politický šovinizmus?

Na druhej strane prežije zdecimovaná slovenská menšina v Maďarsku? Stále viac sme okliešťovaní prepracovaným systémom a metodickým tlakom, ktorého cieľ je politický prežitok – zjednotenie „všetkých Maďarov v Karpatkej kotline“. Táto mašinéria, podporovaná všetkými možnými médiami a bohužiaľ aj niektorými zo Slovenska, systematicky ide za svojím cieľom. Týchto snáh sa nikdy od rozpadu Uhorska úplne nevzdala nijaká maďarská vláda, či už bola sociálnodemokratická, boľševická, monarchistická, fašistická, komunistická alebo demokratická. Na druhej strane

sa zdá, že náš štát chráni svojich občanov a príslušníkov slovenského národa za hranicami len minimálne alebo vôbec. A tak sa deje to, čo môžeme bez servitky nazvať maďarizáciou južného Slovenska a asimiláciou posledných Slovákov v Maďarsku.

Chcete sa napríklad zamestnať, no nehovoríte po maďarsky? Máte smolu, aj keď ste občanom Slovenskej republiky – občanom svojej vlasti! Niektorí tu neuplatňujú zákony Slovenskej republiky, ale svoje úzkoprse etnické princípy. Štát musí chrániť nielen menšiny, no aj samotných Slovákov na juhu Sloven-

skej republiky. Maďarská vláda i v čase najväčšej krízy vynakladá obrovské finančné prostriedky „na podporu Maďarov na Slovensku“, len aby ich nestratila. Nerešpektujú našu Slovenskú republiku a zvyhodňujú „svojich Maďarov“ voči Slovákom, čo je chorobná logika patriaca do 19. storočia a nie do dnešnej doby. Ak dáte deti do škôl s vyučovacím jazykom maďarským, dostanete školské pomôcky, ale aj materiálnu či finančnú podporu. Je to v poriadku? Podporuje náš štát svojich bratov a sestry v Maďarsku? Takmer vôbec nie. Uvedomujem si zložitú situáciu

a napätie vo vzťahoch, ktoré sú vytvárané, pričom kompromisné riešenie je po viacerých provokáciách v nedohľadne (napr. pripravovaný „vpád súkromnej osoby“ Sólyoma na Slovensko atď.). Jediné a podľa mňa aj najúčinnšie riešenie na napravenie krívd na slovenskom obyvateľstve na južnom Slovensku i na záchranu Slovákov žijúcich v Maďarsku je zváženie začatia uplatňovania princípu reciprocity. Tým sa minimálne zaručí vyváženosť práv obidvoch menšín na Slovensku aj v Maďarsku. Spravodlivé bude, že všetky problémy, ktoré sa vyskytnú v jednom zo štátov, sa budú riešiť so zreteľom, že vyriešenie problému bude mať priamy dosah na podobnú situáciu v susednom štáte. Prijatie uplatňovania takejto reciprocity je nielen našim právom, ale aj svätou povinnosťou voči budúcim slovenským generáciám.

Branislav HUSÁR,
podpredsa Mladej Matice

Štúrovci v symbolickom prevedení Mladej Matice.

Inscenáciu o štúrovcach predviedli na Devíne.

Vlajkonosiči z radov mladých matičíarov z Petržalky.

Mladá Matica Liptov pri pamätníku Liptovských žiadostí z roku 1848.

Do slovenských dejín sa zapísali ako večne mladé ikony vlastenectva

Štúrovci a naša doba

Nové sa vždy rodí v zápase so starým, protiklady doby, ktorá tieto zápasy prináša, však zomleli nejednu generáciu v pomyselnom mlyne dejín. V slovenskej histórii sa táto nadčasová pravda opakovala už niekoľkokrát, bohužiaľ neobišla ani pre národ mimoriadne aktívne pokolenie štúrovcov.

Prínos Ľudovíta Štúra a jeho družiny pre Slovákov je bezpříkladný a možno konštatovať, že aj napriek formálnemu prístupu nášho školského systému k našim dejinám hlboko vsadený do vedomia slovenského národa. O to viac nás môže mrziť, ak si uvedomíme, koľko toho pre nás štúrovci vykonali, no oslobodenia národa sa nedožili, pričom u mnohých prevládala ku konca života zatrpknutosť a oprávnený pocit zabudnutia. Štúrovci sa zapísali do slovenských dejín ako večne mladé ikony vlastenectva, vzory národnej inteligencie a progresívni revolucionári. Nebáli sa rozhybať stojaté vody konzervativizmu ani oponovať vtedajším výrazne starším ideologickým autoritám, ako bol Ján Kollár či Pavol Jozef Šafárik. Ich priame pomenovanie

problémov, zahodenie úzkostlivých taktík, zjednotenie slovenskej inteligencie okolo spisovnej slovenčiny, naformulovanie národných žiadostí, ktoré svojou demokratickosťou a sociálnym podtextom prekonalu svoju dobu najmenej o celé storočie, ale aj boj o ich uskutočnenie v revolúcii 1848/1849, nemožno nazvať inak ako geniálnou jasnozrivosťou!

Súčasníkov môže zároveň prekvapiť, že štúrovci začali tvoriť politický program národného obrodovania ako generácia dvadsaťročných, mnohí patrili k študentom. Prekvapujú nás dodnes všestrannou vzdelanosťou a smelosťou svojich plánov a názorov. Zákonite sa museli dostávať do konfliktu s rakúsko-maďarskou vládou mocou, no sčasti ich nechápala ani staršia vlastenecká

generácia – neľahko presadzovali nové idey medzi vlastnými. Uvedomili si však, že každá revízia programu bolí, ale bez revízie niet vývoja vpred! V sociálnom kontexte spoločnosti pochopili, že nie sú to vladári, čo si podrobujú ľud, je to jeho nevedomosť. Nadčasové idey, ktoré sú aktuálne aj v modernom globálnom svete.

Mnohé veci v súčasnej Slovenskej republike berieme ako samozrejme a boríme sa s novodobými spoločenskými problémami. Treba si však uvedomiť, že v polovici 19. storočia v „jari národov“ išlo v dlhodobých horizontoch o budúci osud európskych štátov a národností. Ak by v týchto prelomových rokoch Ľudovít Štúr a jeho spolupojovníci nerozpoznali a neurčili správny národný kurz, mohlo sa to všetko skončiť úplne inak. Pozri-

me sa na osud menších slovenských národov v strednej Európe: Lužických Srbov, Moravanov a Rusínov. Títo sú bez vlastnej štátnosti, na pokraji pádu svojej identity – týka sa to predovšetkým bratov Lužických Srbov a Moravanov. Ak si to uvedomíme, pochopíme kolosálne dielo štúrovcov, za ktoré sa im, bohužiaľ, už nemôžeme osobne poďakovať!

Nezvyčajne ostré lúče slnka padajúce na účastníkov Národnej slávnosti na Devíne 29. apríla 2012 akoby prešli storočia času. Náš kráľ Rastislav z roku 863, štúrovci z roku 1836, predstaviteľ Mladej Matice slovenskej s matičíarmi a mladými matičíarmi súčasnosti, metropolita gréckokatolíckej byzantskej cirkvi (prvý gréckokatolícky arcibiskup od čias sv. Metoda na našom území), vystúpili spoločne na posvätné bralo hradu Devín. Starobylý Devín sa symbolicky zaplnil postavami tej najstaršej a na druhej strane novodobej histórie, čím si slovenský národ dôstojne pripomenul osobnosti, ktoré boli živou zástavou nášho národného bytia.

Marián GEŠPER

Ako pracovníčka múzea, ktorá je v galérii, je galérijné oddelenie, sa moja práca spája s komunikáciou s ľuďmi. V regionálnom múzeu vytvárame program plánovaných výstav a podujatí s prihladením na možných návštevníkov múzea. Odhladiadnuc od hlavnej sezóny, keď nás navštevujú turisti zo Slovenska aj zo zahraničia, najväčšou skupinou návštevníkov, s ktorými pracujeme, sú žiaci základných a stredných škôl.

Nechajme deti rozprávať

Ako v každom múzeu na Slovensku kurátor umeleckej zbierky má veľa ďalších úloh. Tak nás neminie ani známe „lektorovanie“, teda sprevádzanie návštevníkov po expozíciách. Táto práca sa môže zdať niekomu nezaujímavá alebo dokonca nudná – veď lektor či lektorka rozprávajú stále tie isté naučené texty. No opak je pravdou – práca lektora je mnohokrát veľmi zaujímavá. Musí odhadnúť návštevníka, vedieť určiť, o čo má záujem, či sa prišiel naplniť množstvom nových informácií alebo si overiť tie, čo má, či sa len pokochať pohľadom na pekné veci. Úplne iná, a podstatne náročnejšia je práca s mládežou. Do expozície vám zrazu príde 30 detí, z ktorých polovica tu vôbec nechce byť, ale teší sa, že odpadá hodina dejepisu alebo matematiky. Druhá polovica si ani len nevšimla, že je v múzeu, a pedagóg nadobudol pocit, že za dverami múzea už nie je pedagogickým dozorom, ale obyčajným návštevníkom.

Ako lektor máte prvých päť minút na to, aby ste zaujali. Nemusíte všetkých, to sa vám vo väčšine prípadov ani nepodarí, ale zaujmete aspoň časť, ktorá zdvihne hlavy od mobilov a nadviaže s vami očný kontakt. Toto je prvý úspech, boj sa však nekončí! O túto malú pozornosť musíte bojovať všetkými silami, aby ste ju nestratili, a veľa ráz sa z obyčajnej prehliadky stane výlet do krajiny zázrakov, kúziel a hier. Ustavičným opakovaním a kontrolnými otázkami sa vám podarí docieľiť, že si niektorí budú pamätať aspoň pár mien. Rôznymi hrami treba umlčať nesprátnikov a čo je najdôležitejšie, niekedy musíte prestať rozprávať a nechať deti, nech ony povedia vlastný názor.

Mojou osobnou skúsenosťou je, že deti toho vedia veľmi veľa. Informácie, ktoré získavajú každým dňom, sa u nich miešajú unikátnym spôsobom a sú schopné vyvodit' závery, k akým by ste nepšli ani s liekom na podporu fantázie. Musíme nechať deti rozprávať! Náš školský systém od nich chce, aby sedeli ticho a v pozore, chrby zohnuté nad zošítkami a knihami. A potom sa čudujeme, prečo nie sú komunikatívne, prečo nespolupracujú s naším „fantastickým“ programom.

Mám rada lektorovanie, aj keď to nie je náplňou mojej práce. A mám rada prácu s deťmi, pretože keď odchádzajú z múzea a s úsmevom povedia: „Dovi! Bolo to fajn.“ Je to akási odmena, ktorá sa vám raz vráti. Snažme sa s deťmi pracovať ako so seberoovnými. Poskytnime im informácie, žiadajme však za to spoluprácu. Dajme im priestor na sebarealizáciu a nechajme ich pocítiť, že to vedia. Pokojne aj v múzeu.

Ivana KOPILOVÁ
Členka OMM Porúbka

OČAMI MATICE

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Z ciest po Slovensku

Keď týždenne precestujem stovky kilometrov, pretože matičný život je rušný, zaujímavý a rozprestiera sa po celom našom Slovensku, zisťujem, že zďaleka nie sme „malá krajina“ či dokonca „krajinka“. Skúste naše Slovensko obísť za jeden deň! A veľmi ma pritom teší, že až na niekoľko písucích indivíduí v našom hlavnom meste (ale aj na zopár vybijaných „výtečníkov“ hlásiacich sa za „maticiarov“) všetci berú existenciu a nové smerovanie Matice slovenskej ako niečo prirodzené a vítané. Dokonca mám pocit, že nezmyselná kritika na naše hlavy svedčí o tom, že to robíme dobre, že maticári nespia – a to nežiľlivcov slovenskosti môže privádzať do zúrivosti.

Stihnúť cez víkend všetko, čo sa organizuje, naozaj nejde. Bol víkend, počas ktorého som v sobotu absolvoval tri a v nedeľu štvrtú matičnú akciu. Nikam posielam kolegov, aby organizátori mali istotu, že vedenie Matice vie o nich a je s nimi. Usilujem sa navštevovať tie pravidelne sa opakujúce podujatia, kde som ešte nebol. Toľko na vysvetlenie viacerým z tých, ktorí majú pocit, že ich vo funkcii predsedu Matice obchádzam.

Pri ceste do Dlhého Klčového na 20. ročník Šaffovej ostrohy, čo je skvelá súťaž pre „cifrujúce“ dvojice či jednotlivcov, uchováajúca folklórne tradície Slovenska i okolia, už ma neprekvapila ignorancia zo strany verejnoprávneho supermédiu. A žiaľbohu, ani ladom ležiacie chotáre našich dedín. Nedá mi spávať myšlienka, ako túto pôdu oživiť a ako do jej obrábania zapojiť našich Rómov. Lebo sme povinní tento stav razantne zmeniť, aby sme docielili viaceré efektov. Aby sme napríklad našli pre Rómov zmysluplnú aktivitu tam, kde prevažne žijú. A to je náš pustnúčik vidiek. Je to jeden z prvých bodov chystaného matičného, ťažko preložitelného „think-tanku“. Teda žiadla myšlienok alebo aj – základných priorít.

PODPORTE NÁS!

Ročné predplatné 26 €

Polročné predplatné 13 €

Štvrťročné predplatné 6,50 €

Slovenské národné noviny

si môžete objednať aj na tel.

čísle 043 / 4012 837

a na adrese

snnredakcia@matica.sk

V SNN 22 si prečítate:

- Vyrastie na Devíne Rasticova bazilika?
- Tibor Bartfay presun súsošia štúrovcov nepodporí.
- Čo sleduje Lipšic odchodom z KDH?
- Slovenská justícia po Gorile
- Reportážna púť po slovenských skanzenoch
- Hrdinský Rákoci

Od našich matičných prispievateľov z celého Slovenska Spod spravodajského pera

■ DEŇ MATIEK V DMS LEVICE

V stredu, 16. 5. 2012 podvečersav Dome Matice slovenskej v Leviciach stretli maticári, aby si pripomenuli Deň matiek. Prítomných v plnej zasaďačke privítala predsedníčka MO MS v Leviciach pani Emília Jakubíková. Slávnostný príhovor predniesol pán Anton Nehéz, člen výboru MO MS. K účastníkom sa prihovril i riaditeľ DMS Levice Mgr. Vincent Mozdík. V príhovoroch odznali slova úcty a vďaka s blahoželaním a želaním veľa zdravia, pokoja a lásky. Pekný kultúrny program piesní a básní pripravili chovanci zariadenia sociálnych služieb DOMUM v Krškanoch. Nasledovalo občerstvenie, spev ľudových piesní, spomínanie a rozprávanie do neskorých večerných hodín. Takto si levickí maticári uctili matky a oslávili Deň matiek. Podobne pripravujú i ďalšie spoločenské podujatia.

Vincent MOZDÍK

■ VYZNANIE JARI

Vyznanie jari je názov koncertu, ktorý nie je Trenčanom neznámy. Pravidelne každý rok sa v Galérii M. A. Bazovského týmto podujatím oslavuje príchod prvého ročného obdobia. Krajská organizácia Únie žien Slovenska v spolupráci s MO MS, Trenčianskym osvetovým strediskom, Základnou umeleckou školou K. Pádiveho v Trenčíne a v Trenčianskych Tepliciach usporiadali už jeho 9. ročník. Mladí a talentovaní umelci Trenčianskeho kraja dostali možnosť prezentovať sa v speve i hudbe. Tohoročný koncert bol venovaný aj spomienke na významného slovenského básnika 19. storočia Sama Chalupku pri príležitosti 200. výročia jeho narodenia. Bol spolutvorcom Memoranda národa slovenského, básnikom novej slovenčiny, jeho tvorba odráža hlboké vlastenecké ctenie, národnú hrdosť. Nájdeme v nej i motívy protiturecké a zbojnícke. Veľká časť jeho tvorby je však verejnosti menej známa, týka sa to napríklad aj ľudostných motívov. S. Chalupka do

úst svojich hrdinských postáv vložil myšlienky svoje i celej svojej generácie tak, ako vtedy rezonovali v celom slovanskom svete. Napokon azda najlepšie charakterizuje jeho život i tvorbu epitaf na hrobe: „Pravde žil som, krivdu bil som...“ Na koncerte odznali aj ukážky z tvorby Sama Chalupku.

Marta HALEČKOVÁ

■ AKADÉMIA A TVORIVÉ DIELNE

V piatok pred blížiacim sa sviatkom Dňa matiek Dom Matice slovenskej v Nitre usporiadala slávnostnú akadémiu venovanú klientom zo sociálnych zariadení v Nitre-Borinka, Nitrava, Denného stacionára na Baničovej ulici, Jednoty klubu dôchodcov v Nitre a duchovné sestry Vincentky z Nitry. Oslavou Dňa matiek sme však nevzdávali úctu iba ženám – matkám, ale celej mozaike, ktorá sa za slovom matka skrýva. Je ním okolie v živote každej ženy, je to muž – partner – manžel, vďaka ktorému funguje vzťah lásky, sú to deti, ktoré sa z tohto vzťahu zrodia, ale i rodičia, priatelia. Avšak sú to i ženy, ktorým osud nedoprial stať sa matkami, no i napriek tomu svoju materinskosť, starostlivosť či nehu prejavujú inak a rozdeľujú ju smerom k nám. Túto mozaiku dotvárajú radostné, dojemné, bolestivé i trpké chvíle osudu v živote každej matky. Tieto slova odznali prostredníctvom hudby, spevu i tanca. Kultúrny program otvoril Lukáš Dávid s klavírnym doprovodom Evy Holúbekovej zo ZUŠ J. Rosinského v Nitre ľudovou piesňou Láska, Bože, láska a operou Pieseň chlapca tuláka od Beethowena. V programe sa predstavili i deti zo ZŠ v Ivanke pri Nitre pod vedením pani učiteľky Aleny Černíkovej ľudovými piesňami, básňou, rozprávkovým príbehom, ale i tanečným pásmom. Tie prišli v doprovode pani Margity Račkovej, predsedníčky MO MS Ivanka pri Nitre, ktorá spolupracovala pri organizácii tohto podujatia. Na záver sme sa s divákmi rozlúčili

slovami básne Každý deň od Jána Kostru opäť v podaní L. Dávida. Účinkujúce deti potešili starších ľudí výrobou vlastných srdiečok a rovnako Dom Matice slovenskej v Nitre im venoval na pamiatku malý darček. Voľný čas seniorov sme spestrili malým občerstvením, príjemným posedením a tvorivými dielňami – Mojej mamke určenými pre deti II. triedy učiteľky Zuzany Vrabčovej z MŠ Dolnočermánskej. Deti z MŠ tvorili publikum i na akadémii a vystupujúce deti zo ZŠ sa potom pridali k ich tvorivým dielňam. Pre svoje mamičky si vyrobili darčeky v podobe hlinených srdiečok a tulipánov, keďže Deň matiek je zároveň i Dňom tulipánov. A ktorú mamičku nepoteší tento „kráľ všetkých kvetov“, je vyrobený s láskou, od svojho dieťaťa?

Veronika BILICOVÁ

■ NA OMŠENSKÚ BABU

Miestne odbory MS v Trenčianskych Tepliciach a v Omšení zorganizovali v nedeľu 6. mája už 3. ročník turistickú vychádzku na krásny vrchol týčiaci sa nad Omšením v nadmorskej výške 669 m. Viac ako 50 účastníkov si na vrchole pripomenulo 680 rokov od prvej písomnej zmienky o obci Omšenie, ako aj v tomto roku 250. výročie narodenia nášho významného jazykovedca, kodifikátora prvého spisovného slovenského jazyka Antona Bernoláka. Počasie nám prišlo, kochali sme sa nádhernými výhľadmi na okolité pohoria nielen Strážovskej vrchoviny, ale aj Považského Inovca, Bielych Karpát a ďalej hľadom sme sa zatúlali aj na Matúšovu vežu Trenčianskeho hradu, ktorú je vidieť z Omšenskej baby. Bolo to priateľské, krásne susedské stretnutie. Sme radi, že na turistickú vychádzku sa zúčastnilo aj 15 žiakov – cyklistov zo ZŠ Andreja Bagara v Trenčianskych Tepliciach. Tešíme sa na ďalší ročník výstupu alebo podobné stretnutie so susedmi nášho mikroregiónu.

(rr)

LechaNovinY 21/2012

Videli sme – počuli sme – čítali sme

Herečka Jane Fondová (dôverná priateľka Slovenského literárneho fondu) sa rozhodne nenudí. Jej manžel Ted Turner je majiteľom mnohých médií, špiritistické nevynimajúc. Nedávno založil osem obrovských čítární, kde čapujú výhrady až výlučne slovenské pivo, slovenskú slivovicu slovenskú žinčicu, slovenskú kapustnicu, slovenskú huspeninu, slovenské bryndzové halušky a českú špecialitu Spišské pepřové žebírko. K nim ako stálu prílohu podávajú čerstvé Slovenské národné noviny.

Stretnutie po rokoch

- Až potom, keď umriem, spozná svet, čo som preň urobil, - chváli sa básnik.
- Ale to už pred ním budete v bezpečí! – miení kritik.

Rasťo Piško a. h.

Som Bratislovák, tak ako dve tretiny obyvateľov hlavného mesta. Bratislovák je Slovák, ktorý prišiel do Bratislavy a už v nej zostal. Šanca zistiť, odkiaľ Bratislovák pochádza, je v lete. Vtedy sa všetci dotýkajú rozpráchnu po Slovensku navštíviť príbuzných, spolužiakov a kamarátov. Pookriať v lone rodného kraja. Traduje sa, že keď sa stal Bratislovákom spisovateľ Jozef Gregor Tajovský, priviezol si do hlavného mesta včely a dokonca začal pestovať vinič! Jednoducho, nedokázal sa zriecť vidieckeho spôsobu života. Robil mu radosť, pomáhal mu prežiť a dokonca ho chránil pred častými a nevitnými návštevami. To víno, ktoré Tajovský dorábalo z vlastného hrozna, bolo vraj veľmi zlé... To, čo robí radosť, iným lezie na nervy.

Stalo sa v Prešove (alebo v Ružomberku)

- Aha, drahý, čo som našla na konci ulice, mikrovlnku.
- Vráť to naspäť, drahá, to je policajný radar!

Na margo jazyka

Akvarel: nádrž na ryby s výtvarným vzdelaním
Fiškus: izbový kvet, ktorý vyzrel na svoju pestovateľku
Termofór: vtip o gayoch

Viete? Neviete?

... podľa čoho dávajú Čiňania svojim deťom mená? Podľa konzervy. Pustia ju dole schodmi a ako skáče, vydáva zvuky: tong-fang, t'ing-feng, tung-fung...

Zapamätajte si!

Fajčenie skrakuje vašu cigaretu.

TERMÍN TÁBORA:

od 1. 7. 2012 do 15. 7. 2012

1. týždeň: od 1. 7. 2012 do 8. 7. 2012

2. týždeň: od 8. 7. 2012 do 15. 7. 2012

Čo nás v tábore čaká:

- športové hry a súťaže
- výlet k vodopádom Studeného potoka a Rainerovej chate
- vlačikom na Štrbské pleso a túra na Popradské pleso
- ukážky z výcviku psov, praktické ukážky z práce policajtov
- nočné premietanie (Muži v čiernom III)
- „Prísemy“ (príserkovy) deň (maskovanie za príserky, deti varia deťom, „Staň sa najkrajšou táborovou príserkou“), súťaž v lukostrelbe z vlastnoručne vyrobených lukov
- opekačka a posedenie pri ohnisku
- turnaje vo volejbale, futbale, tenise a stolnom tenise
- „Ako sa rob(d)í kniha (celodenný výlet do „mesta knihy“) a návšteva Planetária
- Botanická záhrada v Tatranskej Lomnici
- bobová dráha, lezecká stena
- beseda s „dopravákmi“
- túra na Hincové plesá, Sliezsky dom, Zbojnícku a Zamkovského chatu, Popradské pleso, vodopád Skok
- táborové Olympijské hry (Olympiáda - ale po našom) netradičné disciplíny v netradičnom prostredí školy v prírode a na Štrbskom plesu
- návšteva Kežmarku
- najstaršej školskej historickej knižnice v strednej Európe
- vyvezieme sa lanovkou na Skalnaté pleso a traverzom na Hrebienok
- návšteva sokoliarskeho hradu v Starej Ľubovni (hradné divadlo, sokoliari, skanzen, historický vojenský tábor - koníky, kováčske umenie, opekačka, razenie mincí, historické zbrane)
- Talentmáňa (ukáž, čo vieš a vyhraj týždňový pobyt v tábore 2013)
- osvieženie v Aquacity Poprad
- diskotéky
- tvorivé dielne: vareškovanie, grafity, keltské remeslá
- jazdenie na koníkoch
- slávny návrat veteránov s výdatnou podporou hasičov (súťaže, jazdy, veselý stan)
- Partner tábora: Mesto Vysoké Tatry

WWW.MATICA.SK
tel.: 0905 735 336

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupcovia šéfredaktora Michal BADÍN a Emil SEMANCO. Sídlo: Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535, 40 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Tel: 02/ 52 96 57 52. Administrácia: Matica slovenská, Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535. Tlač Ultra print, Bratislava. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Ján ČOMAJ, Roman MICHELKO, Ján JANKOVIČ, Drahoslav MACHALA, Andrej STRÝČEK. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografie nevraciam. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.